

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Jana Reslerová

Rodinná mediace a možnosti jejího využití v praxi

Diplomová práce

Olomouc 2017

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Rodinná mediace a možnosti jejího využití v praxi* vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.“

V Rožnově pod Radhoštěm 13. března 2017

.....

Jana Reslerová

Na tomto místě bych chtěla poděkovat své vedoucí diplomové práce JUDr. Lence Westphalové, Ph. D. za pomoc, vstřícnost a odborné rady při vedení diplomové práce.

Obsah

ÚVOD	7
1 Mediace jako jedna z forem ADR	9
2 Mediace a rodinná mediace	11
2.1 Pojem mediace.....	11
2.2 Pojem rodinná mediace.....	12
2.3 Předmět mediace.....	13
2.4 Principy mediace a rodinné mediace.....	14
3 Specifika rodinné mediace	17
3.1 Mediátor.....	17
3.1.1 Předpoklady a požadavky na osobu rodinného mediátora.....	18
3.2 Účastníci rodinné mediace.....	20
3.3 Průběh a fáze rodinné mediace.....	21
4 Rodinná mediace a možnosti jejího využití v praxi z hlediska platného právního řádu ČR	24
4.1 Rodinná mediace dle zákona o mediaci a živnostenského zákona.....	25
4.2 Rodinná mediace dle občanského soudního řádu.....	27
4.3 Rodinná mediace dle zákona o zvláštních řízeních soudních.....	29
4.4 Rodinná mediace dle zákona o sociálně-právní ochraně dětí.....	31
4.5 Rodinná mediace dle zákona o sociálních službách.....	33
4.6 Legislativní možnosti rodinné mediace a její využívání v praxi.....	36
5 Rodinná mediace a možnosti jejího využití v praxi z hlediska vhodnosti konfliktů	39
5.1 Konflikty mezi manžely.....	40
5.2 Konflikty mezi rodiči.....	42
5.3 Konflikty mezi rodiči a dětmi.....	43
5.4 Ostatní konflikty.....	44
5.5 Limity rodinné mediace z hlediska konfliktů.....	44
ZÁVĚR	49
BIBLIOGRAFIE	51
SHRNUTÍ	57
SUMMARY	58
SEZNAM KLÍČOVÝCH SLOV	59
LIST OF KEY WORDS	60

SEZNAM PŘÍLOH	61
Příloha č. 1 - Přehled o průběhu řízení v občanskoprávních věcech (krajské a okresní soudy) – počet věcí (spisů)	62
Příloha č. 2 – Přehled o průběhu řízení v opatrovnických věcech.....	64
Příloha č. 3 – Žádost o poskytnutí informací.....	66
Příloha č. 4 – Pravomocná rozhodnutí soudu a průměrné délky soudního řízení	68
Příloha č. 5 – Rozhodovací činnost obecního úřadu jako orgánu sociálně-právní ochrany dětí	69

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ADR	Alternative dispute resolution
ČR	Česká republika
EU	Evropská unie
MCOL	Mediační centrum Olomouc
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
SJM	Společné jmění manželů
osř	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
ŽivZ	Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů
ZSPO	Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
ZSS	Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů
ObčZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
ZoM	Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů (zákon o mediaci), ve znění pozdějších předpisů
zřs	Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů
Vyhláška	Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 277/2012 Sb., o zkouškách a odměně mediátora, ve znění pozdějších předpisů
Směrnice 2008/52/ES	Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/52/ES ze dne 21. května 2008 o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech. Úř. věst. L 136, 24. květen 2008.

ÚVOD

Kdybychom se zeptali člověka žijícího v minulém století, co je pro něj v životě nejdůležitější, s největší pravděpodobností by odpověděl, že rodina, zdraví, dobré vztahy. Kdybychom tu samou otázku položili člověku žijícímu ve 21. století, odpověděl by, že kariéra a peníze. Dnešní člověk žije v uspěchané době, kdy tradiční lidské hodnoty vzaly za své. Rodina jako nejzákladnější sociální seskupení osob spojených příbuzenskými svazky již pro moderního člověka neznamena tolik, co v minulosti. Současná rodina tak musí čelit útokům na její pospolitost jak zvenčí, tak zevnitř. V závěru záleží pouze na tom, jak je rodina silná a dokáže útoky odrazet. Pokud se jimi nechá pohltit, potom se její členové nejčastěji obrací na soudy, aby proběhlo často vleklé a pro rodinu stresující soudní řízení. Člověk si ale neuvědomuje, že touto cestou se spor nevyřeší, často dokonce vztahy ještě zhorší. Soud pouze vynese rozsudek, v němž strany rozsoudí, tzn. vyhoví jedné nebo druhé straně. Vždy jedna strana bude od soudu odcházet zklamaná.

Dnešní doba však má jedno pozitivum, jelikož s sebou přináší nové možnosti způsobů řešení sporů. Jedním z nich je právě mediace, při níž se strany za pomoci mediátora snaží společně nalézt řešení jejich konfliktu schůdné pro obě strany. Výsledkem je dohoda, na níž participují obě strany. V této souvislosti mne napadá přirovnání, že v případě soudního řízení je o stranách rozhodováno „o nich, bez nich“, avšak ve druhém případě je rozhodnuto „o nich, ale s nimi“. Myšlenka a filozofie mediace, potažmo rodinné mediace, se mi velice líbí a považuji ji za nevhodnější formu řešení rodinných konfliktů. Proto jsem si po dlouhé úvaze a zvažování všech pro a proti zvolila za téma své diplomové práce právě otázku rodinné mediace. Jak napovídá název diplomové práce, chtěla bych se zaměřit na možnosti využití rodinné mediace v praxi.

Pro pochopení institutu mediace a jejích zákonitostí, považuji za nutné ji nejprve zasadit do širšího rámce a začít jejím představením jako jedním z alternativních způsobů řešení sporů. Ve druhé kapitole bych se chtěla zaměřit na rodinnou mediaci jako takovou a zabývat se jí v kontextu mediace obecně, tedy z hlediska znaků, jež považuji za společné jak mediaci, tak i rodinné mediaci. Zde budou osvětleny základní pojmy, principy a předmět mediace. Ve třetí kapitole potom navážu specifiky rodinné mediace týkající se osoby mediátora, požadavků na jeho vzdělání a vzdělávání, účastníků a fází mediace.

Poslední dvě kapitoly budou věnovány možnostem využití rodinné mediace v praxi. Proto bych se ve čtvrté kapitole své práce chtěla zabývat jejími legislativními možnostmi, konkrétně možnostmi využití rodinné mediace v praxi z hlediska platné legislativy České republiky. Pátá a zároveň poslední kapitola bude věnována využití rodinné mediace v praxi z hlediska konfliktů

v rodinných vztazích, tzn. kladu si za cíl zjistit, jaké konflikty jsou pro rodinnou mediaci nejvhodnější a které nikoli, a tím se pokusit nastavit limity rodinné mediaci. Práce bude doplněna také o přílohy se statistickými daty poukazující na využívání mediace v praxi.

Jelikož rodinná mediace není čistě právním tématem, ale má co dočinění se sociologií, psychologií a dalšími obory, je většina odborné literatury zaměřená právě těmito směry. I když nelze opomíjet ani tyto její aspekty, budu na tento institut nahlížet hlavně z právního pohledu. Proto se budu snažit rodinnou mediaci zasazovat do kontextu zákona č. 202/2012 Sb., o mediaci. Při psaní diplomové práce budu vycházet z odborné literatury a odborných článků. Budu používat právní předpisy a komentáře k příslušným ustanovením. Vše se budu snažit doplnit také o relevantní soudní judikaturu.

Diplomová práce byla zpracována dle právní úpravy účinné ke dni 28. 2. 2017.

1 Mediace jako jedna z forem ADR

„*Rukou zařatou v pěst
si s drubou stranou nepotřesete.*“

Indira Gandhi¹

Svou diplomovou práci začínám citátem Indiry Gandhi, významné indické političky, která se stala dvakrát ministerskou předsedkyní a v roce 1984 byla zavražděna.² Tento citát jsem objevila při studiu odborné literatury k mé diplomové práci. Tato slova mne donutila se zamyslet nad tím, že vyřešení sporu nezávisí na soudu, mediátoru nebo jiném prostředníku, ale jen na nás. Pokud máme alespoň trochu vůle problém řešit, potom jsme schopni otevřít zařatou pěst a potřást si rukou s „nepřítelem“. Tématem mé práce je rodinná mediace, která je jedním z alternativních způsobů řešení sporů, proto tento citát považuji za vhodný, neboť každý spor lze řešit, jen musí člověk chtít.

Každý den vznikají mezi lidmi spory, ať už jde o spory mezi přáteli, kolegy v práci nebo členy rodiny. Spory vznikají hlavně ze špatné komunikace, z dlouhodobých sporů vznikají konflikty. Pokud strany nedokážou vyřešit spor takřikajíc „mezi sebou“, mají v zásadě dvě možnosti, jejichž prostřednictvím může být konflikt řešen.

První cesta využívá existenci společenského donucení vycházejícího z mocenské struktury organizované společnosti.³ Řešení sporu je tak svěřeno do rukou soudu, který autoritativně rozhoduje o právech, povinnostech a právem chráněných zájmech, o vině obžalovaného a ukládání trestů nebo jiných opatření.⁴ Druhá cesta je založena na dobrovolném řešení sporů, které jsou nazývány alternativní a označovány jako ADR (z angl. alternative dispute resolution).⁵ V mnoha publikacích jsou nazývány také jako „*alternativní metody řešení sporů*“, „*mimosoudní řešení sporů*“⁶ nebo také „*alternativní techniky řešení sporů*“⁷. Tyto termíny bývají vymezovány jako alternativa k formám řešení sporů, kterým stát poskytuje své garance mocí veřejnou.⁸ Cílem ADR

¹ CHOLENSKÝ, Robert. *Praktický průvodce mediací podle nové právní úpravy*. 1. vydání. Praha: Linde, 2012, s. 300.

² *Životopis Indiry Gandhi* [online]. wikipedia.cz, 6. listopadu 2016 [cit. 9. října 2016]. Dostupné na https://cs.wikipedia.org/wiki/Indira_G%C3%A1ndh%C3%ADov%C3%A1.

³ RABAN, Přemysl. *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 1.

⁴ POTOČOKOVÁ, Dana. *Nejlepší je domluvit se aneb průvodce mediálním procesem*. 1. vydání. Praha: Alfom, 2013, s. 47.

⁵ RABAN: *Alternativní řešení sporů*..., s. 3.

⁶ CHOLENSKÝ: *Praktický průvodce mediací* ..., s. 14

⁷ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2013, s. 13.

⁸ ROZEHNALOVÁ: *Rozhodčí řízení* ..., s. 21.

je napomoci vyřešit spor co nejrychleji, s vynaložením přiměřených nákladů a s minimálním negativním dopadem na vztahy stran konfliktu.⁹

Mezi nejznámější a nejpoužívanější alternativní způsoby řešení sporů je zařazováno rozhodčí řízení, konciliace, mini-trial, neutrální posudek a mnoho dalších. Mediace jako taková je literaturou zařazována mezi hlavní ADR. Na tomto místě je nutné zmínit také vyjednávání, jelikož některé definice považují mediaci za vyjednávání. Vyjednávání bývá definováno jako komunikační proces, pomocí něhož se sporné strany pokouší nalézt dohodu.¹⁰ Sama mediace je řešením konfliktu komunikací. Lze shrnout, že nejenom mediace je komunikací, ale i komunikace je mediací.¹¹ V odborných článcích jsem se setkala s tvrzením, že vyjednávání je „srdcem“ mediace.¹²

Mediace jako taková se využívá v mnoha oblastech. Aplikační oblasti mediace jsou nejčastěji děleny podle práva, a to na mediaci v trestní oblasti, jež nalézá právní úpravu v zákoně o probační a mediační službě¹³ a na mediaci v netrestní oblasti (v civilních sporech) upravené zákonem č. 202/2012 Sb., o mediaci (dále již jen „ZoM“). Kromě rodinné mediace, která je jádrem mé práce, patří k mediaci v netrestních věcech také peer mediace, obchodní mediace, mediace v pracovněprávních sporech, komunitní mediace, mediace v politice a v diplomacii, interetnická nebo environmentální mediace.¹⁴

Protože je cílem kapitoly zařadit mediaci do širšího kontextu a pochopit její východiska, ráda bych věnovala několik vět také její historii. Mediace je stará jako lidstvo samo. Od pradávna vznikají mezi lidmi konflikty. V dobách, kdy neexistovaly státní instituce nadané soudní mocí, svěřovali lidé řešení konfliktů kmenové radě, duchovním nebo šamanům. Kořeny mediace se nachází ve starověku. Kolébkou je jednak antické Řecko, ale i starověká Čína. Ve středověku se tohoto institutu využívalo při rozhodování o vině a trestu a urovnávání konfliktů mezi pachatelem a poškozeným. Svou institucionalizovanou podobu získává až počátkem 20. století. Z USA se počátkem 90. let 20. stol. dostává do České republiky.¹⁵ Zde se začíná psát historie mediace v ČR, která vyvrcholila na podzim roku 2012 přijetím ZoM. I přes skutečnost, že jde o jeden z nejstarších způsobů urovnávání mezilidských vztahů, povědomí o mediaci je mezi laickou veřejností stále velmi malé.¹⁶

⁹ HÁJKOVÁ, Šárka, POTOČKOVÁ, Dana. In DOLEŽALOVÁ, Martina a kol. *Zákon o mediaci: Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 5 - 6 (§ 1 ZoM).

¹⁰ HÁJKOVÁ, POTOČKOVÁ. In DOLEŽALOVÁ, Martina a kol.: *Zákon o mediaci...*, s. 5 – 8 (§ 1 ZoM).

¹¹ HOLÁ, Lenka. In HOLÁ, Lenka a kol. *Rodinná mediace v České republice*. 1. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 106.

¹² POTOČKOVÁ, Dana. Advokáti ve světě mediace. *Bulletin advokacie*, 2013, č. 6, s. 35.

¹³ Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴ HOLÁ, Lenka. *Mediace v teorii a praxi*. 1. vydání. Praha: Grada, 2011, s. 179 - 180.

¹⁵ Tamtéž, s. 13-14.

¹⁶ POTOČKOVÁ: *Nejlipsí je domluvit se...*, s. 27.

2 Mediace a rodinná mediace

2.1 Pojem mediace

Definovat pojem mediace se jeví být snadné, ale opak je pravdou, neboť v české i zahraniční literatuře se můžeme setkat s různými definicemi tohoto institutu. Je to dáno tím, že každý autor si vytváří svou definici v návaznosti na své znalosti a zkušenosti. Díky multioborovosti mediace si také každý obor, ať už právo, psychologie nebo sociologie, vytváří vlastní definice.

Na pojem mediace lze nahlížet z několika úhlů pohledu, např. se lze podívat na samotný původ slova mediace. Původ slova mediace se nachází v latinském *medius*, který latinsko-český slovník překládá jako střední nebo prostřední.¹⁷

Od 1. 9. 2012 je v českém právním řádu legální definice tohoto pojmu. Definici obsahuje § 2 písm. a) ZoM, kde je stanoveno, že se mediací rozumí „*postup při řešení konfliktu za účasti jednoho nebo více mediátorů, kteří podporují komunikaci mezi osobami na konfliktu zúčastněnými tak, aby jim pomohli dosáhnout smírného řešení jejich konfliktu uzavřením mediační dohody.*“¹⁸ Komentář k tomuto ustanovení uvádí, že mediace je dobrovolný mimosoudní proces, v němž třetí neutrální osoba (mediátor) napomáhá stranám konfliktu nalézt řešení přijatelné pro obě stany, přičemž mediátor spor nerozhoduje ani nekonstruuje podobu konečného řešení.¹⁹ Zákonně definici bych vytkla jednu věc, a to že cílem mediace není jen dosažení dohody, ale variantou může být také např. dosažení dohody o nedohodě stran. I dohoda stran na tom, že se neshodnou, může být řešením konfliktu mezi stranami.

Ze všech definic, které jsem při studiu odborné literatury četla, se mi nejvíce líbila definice Lenky Holé, která uvádí, že „*mediace je metoda řešení konfliktu komunikací, při níž neutrální kvalifikovaná osoba pomáhá účastníkům konfliktu ve vzájemném dorozumívání, jehož cílem je dosažení jejich spokojenosti s procesem a výsledkem řešení konfliktu.*“²⁰

Z výše uvedeného tak lze vyčíst stavební kameny mediace. Mediace je vždy dobrovolný proces nebo postup při řešení konfliktu mezi stranami za účasti třetí nezávislé osoby, která podporuje a řídí komunikaci mezi stranami, za účelem dosažení řešení konfliktu, které bude schůdné pro obě strany.

¹⁷ PRAŽÁK, Josef, NOVOTNÝ, František, SEDLÁČEK, Josef. *Latinsko-český slovník k potřebě gymnasií a reálných gymnasií*. 7. vydání. Praha: Československá grafická unie a. s., 1935, s. 781.

¹⁸ Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁹ POTOČKOVÁ, Dana. In DOLEŽALOVÁ, Martina a kol.: *Zákon o mediaci...*, s. 10 (§ 2 písm. a) ZoM).

²⁰ HOLÁ, Lenka. *Mediace: způsob řešení mezilidských konfliktů*. 1. vydání. Praha: Grada, 2003, s. 52.

2.2 Pojem rodinná mediace

Stejně jako je těžké definovat pojem mediace, tak i v případě rodinné mediace panuje mezi odbornou veřejností značná nejednotnost. Proto, aby bylo možné definovat tento pojem, je nutné si jej rozklíčovat.

Nejprve bych se zastavila nad pojmem rodina. Pokud bychom v dnešním právním řádu hledali legální definici rodiny, našli bychom ji v zákoně o státní sociální podpoře.²¹ Pro účely tohoto zákona je v § 7 za rodinu považována oprávněná osoba a společně s ní posuzované osoby, a není-li těchto osob, je považována za rodinu sama tato osoba.²² Tuto poněkud krkolomnou definici, však nemohu použít pro účely diplomové práce, protože toto vymezení slouží výhradně pro účely zákona o státní sociální podpoře.

I když zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, dále již jen „ObčZ“, v § 3 odst. 2 písm. b) výslovně normuje, že rodina, rodičovství a manželství požívají zvláštní zákonné ochrany, samotný pojem rodiny nikde nedefinuje, neboť ji považuje za přirozený jev, jde o jeden z hodnotových principů, který prostupuje celým soukromým právem.²³

Kdybychom se podívali do minulosti, tak Obecný zákoník občanský z roku 1811 vymezoval rodinu ve svém § 40, takto „*Rodinou se rozumějí rodičové se všemi svými potomky. Poměr mezi těmito osobami se nazývá příbuzenstvím, poměr však, který vzniká mezi jedním manželem a příbuznými druhého manžela švakovstvím.*“²⁴

Z právního hlediska lze za rodinu považovat životní společenství založené na základě manželství nebo obdobném lidském svazku. Rodinu tvoří ti, které spojuje společný způsob života, jsou si blízcí, bydlí spolu, vzájemně si pomáhají, mají mezi sebou citová pouta a další osobní či majetkové vazby vyplývající z osobního stavu nebo faktického svazku.²⁵

Ústavní soud ve své judikatuře definoval rodinu takto „*Rodina představuje společenství blízkých osob, mezi nimiž existují úzké vazby příbuzenské, psychosociální, emoční, ekonomické a další. Ačkoliv tedy v rovině sociální reality je pojem rodiny velmi proměnlivý (jak uvedeno shora sociální realita rodiny prochází postupnými změnami a pod jejich vlivem se stále zřetelněji rozděluje i tradiční evropské pojetí rodiny a těmito proměnám nutně podléhá také právní regulace rodiny a rodinného života), nelze přesto přehlížet, že základem rodinných vazeb je tradičně právě biologické pouto pokrevního příbuzenství mezi členy rodiny.*“²⁶

²¹ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

²² Tamtéž

²³ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Rodinné právo*. 1 vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 3.

²⁴ Císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., obecný zákoník občanský, ve znění říšského zákona č. 69/1916 účinném ke dni 1. dubna 1916 do 31. prosince 1950.

²⁵ KRÁLÍČKOVÁ. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol.: *Rodinné právo...*, s. 4.

²⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 20. února 2007, sp. zn. II ÚS 568/06.

Od 1. 9. 2012 obsahuje právní řád legální vymezení rodinné mediace. A to konkrétně v § 2 písm. b) ZoM, který ji pojímá jako mediaci zaměřující se na řešení konfliktů vyplývajících z rodinných vztahů. Rodinné vztahy jsou předmětem rodinného práva, jelikož rodinné právo dává rodinné mediaci základní právní rámec.²⁷ Rodinné právo lze v objektivním smyslu vymezit jako souhrn právních norem regulujících manželské a rodinné vztahy.²⁸ Předmětem rodinného práva jsou tři druhy rodinných vztahů, a to vztahy mezi manžely, vztahy mezi rodiči a dětmi (jejich prostřednictvím i mezi dalšími příbuznými) a vztahy mezi dětmi a dalšími osobami, které jim nahrazují rodiče nebo jejich funkci doplňují.²⁹

Takto je rodinná mediace určena nikoli přístupem mediátora, ale obsahem řešených konfliktů, které vyplývají z rodinných vztahů.³⁰ Rodinná mediace se tak nevztahuje jen na záležitosti výchovy a výživy nezletilých dětí, styku rodičů a ostatních osob s nimi, ale také na konflikty týkající se vypořádání zaniklého společného jmění manželů nebo společného nájmu bytu manžely.³¹ Ve vztahu mediace jako takové k rodinné mediaci, je rodinná mediace chápána jako specializovaná oblast mediace.³²

2.3 Předmět mediace

Jak vyplývá z legální definice rodinné mediace uvedené v § 2 písm. b) ZoM, jejím předmětem jsou konflikty vyplývající z rodinných vztahů. Předmětem rodinné mediace, ale i mediace obecně, je konflikt. Konflikt je základní substancí mediace, bez jeho existence by nebylo co řešit. Strany by neměly potřebu řešit svůj konflikt prostřednictvím mediace a vůbec prostřednictvím ADR. Vznikají z mnoha příčin a důvodů. Mohou být vztahové, věcné nebo hodnotové. Každý má svůj vývoj a dynamiku. Teorií jsou popisovány jednotlivé fáze, od první latentní až po destruktivní, která se projevuje snahou druhé straně ublížit.³³

Většina lidí, stejně i já, vnímá konflikt jako něco negativního, co nemůže přinést nic dobrého. Tento výraz ve mně vyvolává emoce, jako např. strach, smutek, pláč, křik, atd. Již si ale neuvědomujeme, že má i své pozitivní stránky. Díky konfliktu se může situace vyřešit, neboť strany si vše vyřikají a napětí, které s sebou konflikt přináší, se uvolní. Vždy ale bude záležet na tom, jak ke konfliktu přistupujeme a jak jej vnímáme. Konflikty zde byly, jsou a budou, protože tvoří přirozenou součást našich životů.

²⁷ HOLÁ. In HOLÁ, Lenka a kol.: *Rodinná mediace...*, s. 14.

²⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana. In HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdenka. *České rodinné právo*. 3. vydání. Brno: Doplněk, 2006, s. 12.

²⁹ HOLÁ. In HOLÁ, Lenka a kol.: *Rodinná mediace...*, s. 14.

³⁰ GRYGAR, Jiří. *Zákon o mediaci a související předpisy: s komentářem a vzory podle stavu ke 1. 1. 2014 v návaznosti na nový občanský zákoník a novou úpravu procesních předpisů*. 1. vydání. Paha: Leges, 2014, s. 13.

³¹ POTOČKOVÁ. In DOLEŽALOVÁ, Martina a kol.: *Zákon o mediaci...*, s. 11 - 12 (§ 2 písm. b) ZoM).

³² Tamtéž, s. 11.

³³ POTOČKOVÁ: *Nejlépe je domluvit se...*, s. 69.

Odbornou literaturou je často konflikt zaměňován za spor a naopak. Některými jsou tyto výrazy považovány dokonce za synonyma. Je tedy nasnadě si tyto dva výrazy objasnit. Spor je krátkodobý nesouhlas mezi stranami, jenž může být řešen společným vyjednáváním mezi účastníky, zatímco konflikt je dlouhodobá a hluboce zakořeněná záležitost, která se může jevit jako nevyřešitelná.³⁴ Ačkoli právo používá spíše pojmem spor, pro účely rodinné mediace je vhodnější užívání obecnějšího výrazu konflikt, jelikož termín spor není pro rodinné věci dostatečně vyhovující. V rodinných věcech je konflikt chápán jako poměřování, střetávání subjektivních práv a oprávněných zájmů subjektů rodinného práva s možným vyústěním do civilního řízení sporného či nesporného.³⁵ Kladně hodnotím fakt, že ZoM nezaměňuje tyto dva pojmy a používá jen výrazu konflikt, proto i já ve své diplomové práci budu používat pojem konflikt. Obecně neexistuje jednotný názor, jaké konflikty jsou pro rodinnou mediaci vhodné a jaké nikoli.³⁶ Konfliktům v rodinných vztazích, jejich vhodnosti a nevhodnosti, bude věnována pátá kapitola.

2.4 Principy mediace a rodinné mediace

Mezi nesporné výhody mediace patří její neformálnost. ZoM upravuje právní kontext a stanoví mantinely mediace vedené v jeho režimu. Mediátoři mají velkou zodpovědnost, neboť odpovídají za vedení a celý proces mediace. Praxí se vyvinuly alespoň dílčí principy a zásady, kterými by se měl samotný proces řídit. Bývají shrnuty do etických kodexů, jež nejsou právně závazné, avšak každý mediátor by se jimi měl řídit a pravidla v nich uvedená dodržovat. Jsou zde i zásady, jež jsou upraveny také na zákonné úrovni v ZoM.

Slovník cizích slov vymezuje princip jako zásadu, pravidlo nebo základní myšlenku.³⁷ Odborná literatura se shoduje, že mezi základní principy mediace patří princip dobrovolnosti, důvěry a důvěrnosti, změna soupeření na spolupráci, orientace na budoucnost, pochopení odlišností, nestrannost, neutralita, svoboda rozhodování a převzetí zodpovědnosti. Mimo výše uvedené principy jsou uváděny i jiné, např. princip podpory, princip nehodnocení, princip změny, princip tvorby a vzoru.³⁸

Z výše uvedeného považuji za nutné zmínit princip dobrovolnosti, jelikož jde o princip, který je vlastní všem alternativním způsobům řešení sporů a bez jehož dodržení by se o mimosoudních metodách řešení sporů hovořit nedalo. Dobrovolnost se v rámci mediace projevuje ve dvou formách. Jednak je to vůbec shodná vůle stran řešit konflikt mediací, což lze

³⁴ KEATOR, Timothy. *Conflict vs. Dispute?* [online]. mediate.com, 21. července 2011 [cit. 3. listopadu 2016]. Dostupné na <<http://www.mediate.com/pdf/ConflictvsDisputeKeator2.pdf>>.

³⁵ HOLÁ. In HOLÁ, Lenka a kol.: *Rodinná mediace...*, s. 43.

³⁶ Tamtéž, s. 117-118.

³⁷ STAŇKOVÁ, Jaroslava. *Malý slovník cizích slov*. 1. Vydání. Ostrava: Montanex, 1992, s. 272.

³⁸ PLAMÍNEK, Jiří. *Mediace: nejúčinnější lék na konflikty*. 1. vydání. Praha: Grada, 2013, s. 63 – 69.

považovat za odrazový můstek budoucí mediační dohody, a jednak je to svobodná vůle stran kdykoli mediaci ukončit.³⁹ Tomu odpovídá i poučovací povinnost mediátora upravená v § 3 odst. 4 ZoM. Toto právo svědčí pouze stranám mediace, nikoli mediátoru. Ten může buď odmítnout uzavření smlouvy o provedení mediace⁴⁰ nebo ji ze zákonných důvodů ukončit.⁴¹

Stejně jako je klíčový princip dobrovolnosti, tak i princip důvěrnosti a důvěry jsou považovány za charakteristiky mediačního procesu.⁴² Důvěrnost se projevuje ve dvou významech. Jednak jde o pravidlo, že se mediace mohou účastnit pouze strany a mediátor. Účast dalších osob podléhá souhlasu obou stran. Z právního hlediska jde o zásadu neveřejnosti mediačního jednání. Druhým projevem je zásada mlčenlivosti.⁴³ ZoM chápe mlčenlivost v užším pojetí, tedy pouze ve vztahu k mediátoru, jak vyplývá z § 9 odst. 1, který stanoví, že mediátor je povinen zachovávat mlčenlivost o všech skutečnostech, o nichž se dozvěděl v souvislosti s přípravou a výkonem mediace. Výše zmíněná mlčenlivost se vztahuje i na osoby, jež se s mediátorem podílejí na přípravě mediace a jejím průběhu.⁴⁴ Strany konfliktu si mohou rozsah mlčenlivosti upravit nad zákonem stanovený rozsah. Prostor k tomu dává § 4 odst. 2 ZoM, který stanoví minimální náležitosti smlouvy o provedení mediace.⁴⁵ Princip důvěry je naopak považován za charakteristiku vztahu mezi mediátorem a klientem a mezi klienty navzájem.⁴⁶

Také nelze opomenout princip svobody rozhodování a převzetí zodpovědnosti. První zmíněný, někdy nazýván také jako princip seburčení, znamená schopnost účastníků mediace vytvářet dobrovolná a dostatečně informovaná rozhodnutí. Princip převzetí zodpovědnosti představuje odpovědnost stran za výsledek mediace a odpovědnost mediátora za proces mediace.⁴⁷ Klienti musí být o této skutečnosti informováni.⁴⁸

Principy nestrannosti a neutrality jsou formulovány v § 8 odst. 1 písm. a) ZoM, který stanoví, že mediátor je povinen provádět mediaci osobně, nezávisle, nestranně a s náležitou odbornou péčí. Princip nestrannosti se projevuje rovným přístupem ke všem stranám konfliktu a v požadavku mediovat pouze takové případy, v nichž si může mediátor vůči oběma stranám konfliktu zachovat nestranný a vyvážený vztah. Principem neutrality se rozumí působení

³⁹ HORÁČEK, Tomáš. Základní principy mediace (z právního i neprávního pohledu). *Bulletin advokacie*, 2013, č. 6, s. 17 – 18.

⁴⁰ § 5 ZoM

⁴¹ § 6 ZoM

⁴² HOLÁ: *Mediace v teorii...*, s. 53.

⁴³ HORÁČEK, Tomáš. Základní principy mediace (z právního i neprávního pohledu). *Bulletin advokacie*, 2013, č. 6, s. 18 – 19.

⁴⁴ § 9 odst. 4 ZoM

⁴⁵ HORÁČEK, Tomáš. Základní principy mediace (z právního i neprávního pohledu). *Bulletin advokacie*, 2013, č. 6, s. 19.

⁴⁶ HOLÁ: *Mediace v teorii...*, s. 54.

⁴⁷ HORÁČEK, Tomáš. Základní principy mediace (z právního i neprávního pohledu). *Bulletin advokacie*, 2013, č. 6, s. 20.

⁴⁸ § 3 odst. 4 ZoM

mediátora na klienty, tedy jeho vnější projev, nikoli jeho vnitřní nastavení.⁴⁹ ZoM pamatuje i na případ porušení těchto zásad.⁵⁰

Mezi základní principy rodinné mediace bývá zařazována právě neutralita mediátora, povzbuzování klientů vedoucí k jejich aktivitě a odpovědnosti, respekt k sebeurčení klienta a kontrola mediátora nad procesní a formální stránkou procesu mediace.⁵¹ Další je postaven na zjištění, že většina rozvádějících se partnerů má vůli zůstat kompetentními rodiči, tím pádem lze oddělit konfliktní partnerskou rovinu od té rodičovské.⁵²

Dalším základním principem rodinné mediace, stejně jako rodinného práva, je zájem dítěte. Zájem dítěte je velmi těžko interpretovatelný, neboť jde o neurčitý právní pojem.⁵³ Učebnice rodinného práva jej vymezuje jako objektivní právní pojem, jenž musí být vykládán s ohledem na konkrétní okolnosti případu, zejm. s ohledem na všechna rodinná pouta dítěte. Musí být brány v potaz specifika případu ve vazbě na mnoho okolností, přání a názory dítěte.⁵⁴ V této souvislosti je třeba zmínit také participační práva dítěte a s tím související participace na mediačním procesu. V konkrétním případě bude záviset na tom, zda je dítě jednou ze stran konfliktu nebo se jej výsledek mediace zásadním způsobem dotkne, ale také na jeho věku a rozumové vyspělosti.⁵⁵ Proto v případech, kdy se předmět konfliktu týká práv nezletilého dítěte, je mediátor povinen zohledňovat jeho zájem.⁵⁶

Jelikož se jedná o rodinnou mediaci, považují za nutné zmínit také zásady rodinného práva, k nimž náleží zásady zvláštní zákonné ochrany rodiny, rodičovství a manželství, ochrany rodinného života, ochrany soukromí, solidarity a výše zmíněná zásada nejlepšího zájmu dítěte a jeho blaha, jež je projevem zásady ochrany slabší strany.⁵⁷

⁴⁹ HOLÁ: *Mediace v teorii...*, s. 58.

⁵⁰ § 5 odst. 1 a odst. 2 ZoM

⁵¹ SOBOTKOVÁ, Irena. Psychologické aspekty rodinné mediace. In HOLÁ, Lenka a kol. *Mediace a možnosti využití v praxi*. 1. vydání. Praha: Grada, 2013, s. 89.

⁵² HOLÁ. In HOLÁ, Lenka a kol.: *Rodinná mediace...*, s. 115.

⁵³ WESTPHALOVÁ, Lenka. In HOLÁ, Lenka a kol.: *Rodinná mediace...*, s. 200 – 202.

⁵⁴ KRÁLÍČKOVÁ. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol.: *Rodinné právo...*, s. 23.

⁵⁵ KOVÁČOVÁ, Anna, SPÁČIL, Ondřej. Slyšení dítěte v rámci rodinné mediace. *Právní rozhledy*, 2014, č. 10, s. 353.

⁵⁶ § 8 odst. 1 písm. b) ZoM

⁵⁷ KRÁLÍČKOVÁ. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol.: *Rodinné právo...*, s. 21 – 24.

3 Specifika rodinné mediace

V předchozí kapitole byla rodinná mediace popisována v kontextu mediace. Tedy z hlediska znaků mediace, které považují za společné jak mediaci, tak rodinné mediaci. V této kapitole se zaměřím na rodinnou mediaci z hlediska jejích specifických znaků. Půjde konkrétně o osobu mediátora, účastníky mediace a její proces.

3.1 Mediátor

Mediátor je odborník na efektivní vyjednávání, napomáhá stranám konfliktu dospět k urovnání sporu a nalézt pro ně vzájemně přijatelné řešení. Jeho úkolem je řídit proces jednání a vytvářet podmínky pro dorozumění účastníků, aniž by jakkoli daný problém posuzoval, hodnotil či rozhodoval o konkrétní podobě jeho řešení. Jeho postavení je vyvážené k oběma stranám.⁵⁸

Zákonem o mediaci je mediátor definován v § 2 písm. c), kde je stanoveno, že za mediátora je považována fyzická osoba, která je zapsána v seznamu mediátorů. Z tohoto ustanovení tedy vyplývá, že mediaci v režimu ZoM mohou vykonávat pouze zapsaní mediátoři v seznamu mediátorů vedeném Ministerstvem spravedlnosti ČR (dále již jen „seznam mediátorů“).⁵⁹ Pro úplnost uvádím, že mimo režim ZoM, může být mediace poskytována také na základě živnostenského oprávnění, v rámci pracovněprávního poměru či dobrovolnicky.⁶⁰

V rámci rodinných konfliktů má mediátor ztížené postavení, jelikož se musí vypořádat s velkým množstvím emocí, kterých jsou účastníci plní, a které často zatemňují jejich racionální rozhodování.⁶¹ Obecně lze říci, že je rodinná mediace spolu s mediací ve zdravotní oblasti nejtěžší aplikační oblastí z hlediska požadavků na osobu mediátora. Je to dáno tím, že rodina a zdraví jsou nejdůležitější lidské hodnoty. Rodinná mediace má svá specifika a každý mediátor na to musí být připraven. Speciální požadavky jsou kladeny hlavně v souvislosti se vzděláním a vzděláváním rodinných mediátorů, odbornými znalostmi a osobnostními předpoklady. Tyto požadavky budou následně rozebrány.

⁵⁸ RISKIN, L. Leonard. In RISKIN, L. Leonard, ARNOLD, Tom, KEATING, J. Michael. *Mediace aneb jak řešit konflikty*. 1. vydání. Praha: Pallata, 1996, s. 7.

⁵⁹ POTOČKOVÁ, Dana, ŠTANDERA, Jan. In DOLEŽALOVÁ, Martina a kol.: *Zákon o mediaci...*, s. 13 (§ 2 písm. c ZoM).

⁶⁰ HOLÁ, Lenka. *Praktické aspekty mediace v ČR* [online]. [pravniprostor.cz](http://www.pravniprostor.cz), 22. června 2015 [cit. 28. ledna 2017]. Dostupné na <http://www.pravniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/prakticke-aspekty-mediace-v-cr>.

⁶¹ KOVÁŘOVÁ, Daniela. Rodinná mediace. *Bulletín advokacie*, 2013, č. 6, s. 39.

3.1.1 Předpoklady a požadavky na osobu rodinného mediátora

Osobnostní předpoklady mediátora k výkonu této profese jsou klíčové. Z hlediska důležitosti jsou tyto řazeny na stejné místo jako odborné znalosti a dovednosti. Každému rodinnému mediátoru by tak měly být vlastní určité morální kvality, komunikační dovednosti, emoční inteligence, empatie, pozitivní myšlení, vstřícnost, respekt ke klientům a otevřenost jako základ vztahu důvěry mezi klientem a mediátorem.⁶²

Mediátor musí mít kromě zmíněných osobnostních předpokladů i teoretické vědomosti odborného charakteru získané vzděláním či bez něj.⁶³ V § 2 odst. 2 vyhlášky č. 277/2012 Sb., o zkouškách a odměně mediátora, dále již jen „Vyhláška“, je uveden výčet oblastí, z nichž musí mít mediátor odborné znalosti. Jmenovitě jde o oblast mediace a dalších způsobů mimosoudních řešení sporů, včetně jejich právní úpravy, mediačních technik, základních lidských práv a svobod, občanského, obchodního a pracovního práva, rodinného práva, práva na ochranu spotřebitele, občanského práva procesního, základů psychologie a sociologie.⁶⁴ Kladně hodnotím fakt, že zákonodárce vyčlenil znalost rodinného práva do samostatného písmena e) § 2 odst. 2 Vyhlášky. Tímto počinem naznačuje určitou důležitost, kterou přiznává znalostem z tohoto odvětví práva. V testových otázkách k písemné části zkoušky mediátorů⁶⁵ jsem napočítala kolem 50 otázek z rodinného práva.

Z již zmíněného § 2 odst. 2 Vyhlášky je na první pohled zřejmé, že oblast práva tvoří nejmarkantnější část zkoušených okruhů. Při podrobnějším prostudování otázek jsem zjistila, že 344 otázek je z oblasti veřejného a soukromého práva a ZoM, 47 z oblasti komunikace, 54 z oblasti mediace a vyjednávání, 33 z oblasti sociologie a 29 z oblasti sociální psychologie.⁶⁶ Tedy z maximálního počtu 511 otázek je téměř 350 jen z oblasti práva. V souvislosti s tímto vzniká otázka, do jaké míry je třeba mít tyto právní znalosti, neboť to vyhláška na rozdíl od psychologie a sociologie, jež požaduje pouze v základní míře, nestanoví.⁶⁷

Lenka Holá ve své publikaci uvádí, že v rámci rodinné mediace je uplatňování práva důležité, jelikož se nachází na pomezí soukromého a veřejného práva a dohody uzavřené v rámci rodinné mediace jsou následně součástí soudního rozhodnutí. Rodinný mediátor by měl být schopen poskytnout stranám odbornou informaci, kterou klientům nic nedoporučuje, jen je informuje o jejich možnostech.⁶⁸

⁶² HOLÁ. In HOLÁ, Lenka a kol. *Rodinná mediace...*, s. 215 - 218.

⁶³ Tamtéž, s. 218.

⁶⁴ Vyhláška č. 277/2012 Sb., o zkouškách a odměně mediátora, ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁵ Testové otázky pro písemnou část zkoušky mediátora [online]. cak.cz, 1. ledna 2014 [cit. 1. prosince 2016]. Dostupné na <<http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=14339>>.

⁶⁶ Tamtéž.

⁶⁷ HOLÁ. In HOLÁ, Lenka a kol.: *Rodinná mediace...*, s. 220.

⁶⁸ Tamtéž, s. 219.

V kontextu § 2 písm. c) ZoM může mediaci vykonávat pouze osoba zapsána do seznamu mediátorů.⁶⁹ Jednou z podmínek zápisu do tohoto seznamu je získání vysokoškolského vzdělání v magisterském nebo v navazujícím magisterském studijním programu v ČR.⁷⁰ Zákon již ale nestanoví, jakého zaměření by mělo ono vzdělání být. Dle mého názoru by mělo jít o vysokoškolské vzdělání ve společenskovědní oblasti, tedy v oblasti práva, psychologie, sociologie nebo pedagogiky. Lze konstatovat, že čím více je mediace využívána v rámci soudního řízení, tím se zvyšují požadavky na kvalifikaci mediátorů.⁷¹

Další podmínkou pro zápis do seznamu je složení odborné zkoušky mediátora.⁷² Podmínky zkoušky jsou obecně stanoveny § 23 ZoM, konkrétně potom výše zmíněnou Vyhláškou. Samotná zkouška má dvě části, písemnou a ústní. Při písemné části zkoušky se prověřují odborné znalosti ve výše zmíněných oblastech.⁷³ Ústní část se sestává z demonstrace mediačních dovedností formou simulovaného mediačního jednání.⁷⁴ V této souvislosti je nutno poukázat na dvoukolejnost institucí, jež samotnou zkoušku a její průběh zajišťují. Pro advokáty je zajišťována Českou advokátní komorou a pro neadvokáty Ministerstvem spravedlnosti.⁷⁵ Stejně platí pro dohled nad činností mediátorů.⁷⁶

Zkouška z rodinné mediace je pouze ústní,⁷⁷ jelikož mediátor již složil základní zkoušku v mediaci a měl by disponovat teoretickými znalostmi. Tato zkouška je považována za specializační a je možné ji vykonat až po úspěšném složení zkoušky mediátora. Negativně hodnotím skutečnost, že zkouška je pouze fakultativní, jiným slovy řečeno, nevykonání zkoušky z rodinné mediace nebrání mediátoru v poskytování služeb rodinného mediátora.⁷⁸ S ohledem na to, že vztahy v rodině jsou konfliktem už natolik narušené, zásahem nezkušeného a dostatečně nevzdělaného mediátora může dojít ke škodám, které jsou jen těžko napravitelné. Vykonání zkoušky z rodinné mediace se zapisuje do seznamu mediátorů.⁷⁹

Vyhláška stanoví, že se při zkoušce z rodinné mediace prověřují zejména mediační schopnosti a dovednosti potřebné pro řešení konfliktů vyplývajících z rodinných vztahů, dále znalosti rodinného práva, úpravy majetkových práv, znalosti z oblasti práv a psychologie dítěte, domácího násilí, mezigeneračních vztahů a komunikace. Součástí zkoušky je také prezentace

⁶⁹ DOLEŽALOVÁ, Martina. In DOLEŽALOVÁ, Martina a kol.: *Zákon o mediaci...*, s. 66 (§ 14 ZoM)

⁷⁰ § 16 písm. c) ZoM

⁷¹ HOLÁ. In HOLÁ, Lenka a kol.: *Rodinná mediace...*, s. 222.

⁷² § 16 odst. 1 písm. d) ZoM

⁷³ § 2 odst. 1 Vyhlášky

⁷⁴ § 8 odst. 3 a 4 Vyhlášky

⁷⁵ § 23 odst. 6 ZoM

⁷⁶ § 13 ZoM

⁷⁷ § 2 odst. 1 Vyhlášky

⁷⁸ ŠTANDERA, Jan. In DOLEŽALOVÁ, Martina a kol.: *Zákon o mediaci...*, s. 220 (§ 2 odst. 1 Vyhlášky).

⁷⁹ § 17 odst. 1 písm. e) ZoM

mediačních dovedností formou simulovaného mediačního jednání zaměřeného na vztahy vyplývající z rodinných konfliktů.⁸⁰

Pro získání potřebné kvalifikace by měl mediátor projít základním výcvikem v mediaci, kde získá znalosti o její filozofii, principech, formách a mediačních prostředcích. Na to navazuje specializační výcvik v rodinné mediaci, jenž lze považovat za další odborné vzdělávání pro získání této specializace. V tomto výcviku jsou probírány témata týrání, zanedbávání a zneužívání dětí, domácího násilí, atd.⁸¹ Během tohoto krátkého výcviku si mediátor dokáže osvojit pouze základy rodinné mediace. Základní výcvik v mediaci trvá pouze 100 hodin.⁸² I z tohoto důvodu je v ZoM uvedena povinnost mediátora se soustavně vzdělávat a prohlubovat své odborné znalosti pro řádný výkon činnosti mediátora.⁸³

3.2 Účastníci rodinné mediace

Stejně jako soudní proces, tak i mediace má své účastníky. Subjekty, které jsou nositeli předmětu konfliktu, vztahů, emocí, komunikace, ale i možností jeho řešení. Je nutné rozlišovat mezi účastí na mediaci a účastníkem mediace. První zmíněný pojem se vztahuje k institucím, může jít o orgán sociálně-právní ochrany dětí, soud nebo státní zastupitelství. Tito jsou součástí kontextu mediace a mohou ji do jisté míry ovlivnit, ale jejich účast na mediaci je nepřímá. Zatímco účastníkem mediace je osoba přímo se mediace účastnící, jež je v přímém kontaktu s dalšími účastníky mediace.⁸⁴

Hlavními účastníky mediace jsou samozřejmě klienti, tedy subjekty řešící vzájemný konflikt. V rámci rodinné mediace jsou klienty rodinní příslušníci, partneři, manželé, obecně všichni členové rodiny, kteří jsou konfliktem dotčeni.⁸⁵ Specifikem a zároveň citlivou otázkou je účast nezletilých dětí v mediaci. Nezletilé dítě může v rámci rodinné mediace vystupovat dvojitým způsobem, a to buď jako strana konfliktu nebo jako subjekt, jehož se výsledek mediačního procesu dotkne. V prvním méně častém případě je řešen spor mezi nezletilým a jeho rodičem (např. mediace v případě emancipace nezletilého). Ve druhém případě jsou účastníky mediačního procesu pouze rodiče, ale výsledná mediační dohoda se dítěte výrazně dotkne. Jelikož hlavním principem, jímž je rodinná mediace ovládána, je zájem nezletilého dítěte, měl by mediátor tento zájem zohlednit.⁸⁶

⁸⁰ § 8 odst. 5 Vyhlášky

⁸¹ HOLÁ: *Mediace v teorii...*, s. 244.

⁸² HOLÁ, Lenka. Role univerzity jako vzdělavatele v mediaci. *Bulletin advokacie*, 2013, č. 6, s. 46.

⁸³ § 8 odst. 1 písm. i) ZoM

⁸⁴ HOLÁ. In HOLÁ, Lenka a kol.: *Rodinná mediace...*, s. 146.

⁸⁵ HOLÁ: *Mediace v teorii...*, s. 82.

⁸⁶ KOVÁČOVÁ, Anna. In HOLÁ, Lenka a kol.: *Rodinná mediace...*, s. 156-157.

Dále je to mediátor, o kterém bylo pojednáno výše. Účastníky mohou být také zástupci klientů, přičemž se nemusí jednat jen o advokáty, ale i o členy domácnosti nebo zletilé potomky. Co se týká otázky účasti advokátů při mediačním procesu, Lenka Holá ve své publikaci uvádí, že právník se jednání většinou neúčastní.⁸⁷ Avšak v případě rodinné mediace v souvislosti s rozvodem nebo porozvodovým uspořádáním je účast advokáta se specializací na rodinné právo přínosem.⁸⁸ Někteří hodnotí přítomnost právních zástupců jako velký přínos. Pozitivum jejich účasti spatřují hlavně v jeho citové neangažovanosti na konfliktu a ve schopnosti většího nadhledu nad věcí. Pro některé klienty znamená přítomnost jejich advokáta pocit větší jistoty.⁸⁹

Kromě výše zmíněných jsou za účastníky považováni také konzultanti či jiní odborníci disponující odbornými znalostmi potřebnými pro kompetentní rozhodnutí, v našem případě půjde zejm. o dětského psychologa.⁹⁰

3.3 Průběh a fáze rodinné mediace

Mediace je strukturovaný proces. Odborná literatura se shoduje celkem na šesti fázích mediace. Tyto fáze platí jak pro mediaci, tak i pro rodinnou mediaci, určité rozdíly lze ale spatřovat v jejím průběhu. Jak bylo naznačeno výše, účastníky rodinné mediace jsou především osoby spjaté velmi blízkými příbuzenskými vztahy, mezi nimiž se koncentruje velké množství emocí. Pláč, vztek, křik jsou typickou součástí jejího průběhu. Každý rodinný mediátor by si toho měl být vědom a k procesu i klientům přistupovat s náležitou citlivostí. Mezi další specifika rodinné mediace patří délka jednoho mediačního sezení, jež by se měla pohybovat v rozmezí tří hodin a více. Další přestávky v rámci jednoho sezení jsou nástrojem mediátora pro zklidnění emocí.⁹¹ Účastníky mediace jsou často rozvádějící se manželé nebo partneři, proto je žádoucí párová mediace vedená dvěma mediátory, tzv. komediátory ve složení muž a žena, aby se vyrovnala možná genderová nevyváženost.⁹²

Jak jsem již uvedla, mediace je strukturována do určitých fází. Pro začátek je uváděná tzv. nultá fáze, často nazývána jako fáze získání klienta. Cílem je domluvit datum prvního mediačního setkání a sdělit klientům možnosti mediace. První fáze je nazývána jako úvodní slovo mediátora, kdy je jeho úkolem představit nejen sebe, ale i proces mediace a domluvit se s klienty na základních pravidlech mediace.⁹³ Tímto mediátor plní svou zákonnou poučovací povinnost, pokud je mediace vedena v režimu ZoM. Je povinen poučit strany o svém postavení v rámci

⁸⁷ HOLÁ: *Mediace v teorii...*, s. 83.

⁸⁸ Tamtéž, s. 197.

⁸⁹ POTOČKOVÁ, Dana. Advokáti ve světě mediace. *Bulletin advokacie*, 2013, č. 6, s. 36.

⁹⁰ HOLÁ. In HOLÁ, Lenka a kol.: *Rodinná mediace...*, s. 146 – 147.

⁹¹ KOVÁŘOVÁ, Daniela. Rodinná mediace. *Bulletin advokacie*, 2013, č. 6, s. 39 – 40.

⁹² HOLÁ: *Mediace: způsob řešení...*, s. 142.

⁹³ ŠIŠKOVÁ, Tatjana. *Facilitativní mediace: řešení konfliktu prostřednictvím mediátora*. 1. vydání. Praha: Portál, 2012, s. 131 – 132.

mediace, o jejím účelu a zásadách, o účincích smlouvy o provedení mediace a mediační dohody, o možnosti mediaci kdykoli ukončit a o odměně a nákladech mediace. Výslovně je povinen strany poučit o tom, že zahájením mediace není dotčeno jejich právo domáhat se ochrany svých práv soudní cestou a také o skutečnosti, že za obsah mediační dohody jsou odpovědné pouze ony samy.⁹⁴ Jestliže dojde k podpisu smlouvy o provedení mediace, která je definována § 2 písm. e) ZoM jako písemná smlouva mezi stranami konfliktu a mediátorem, a jež má náležitosti stanovené v § 4 odst. 2 ZoM, je dle § 4 odst. 1 ZoM mediace zahájena. Je nutno podotknout, že jejím uzavřením dochází ke stavení či přerušování běhu promlčecích a prekluzivních lhůt.⁹⁵

Ve druhé fázi je dán prostor klientům, mediátor stranám naslouchá. Dostává se do role „detektiva“, prostřednictvím kladení otevřených otázek se snaží získat co nejvíce informací, aby byl schopen analýzy a pochopení podstaty konfliktu. Strany hovoří jedna po druhé, vzájemná komunikace v této fázi povolena není.⁹⁶ Jestliže úkolem druhé fáze bylo zjistit pozice stran, úkolem třetí fáze je zjistit jejich potřeby a zájmy. Ve třetí fázi mediátor shrne podstatné informace se snahou nalézt společné zájmy stran (v rámci rozvodové mediace jde např. o nejlepší zájmy společných dětí).⁹⁷

Náplní čtvrté fáze je hledání řešení problému, které je čistě v rukou klientů. Výsledkem jejich snažení je pátá fáze, a to vytvoření a sepsání mediační dohody,⁹⁸ tedy písemné dohody stran uzavřené v rámci mediace a upravující mezi nimi práva a povinnosti⁹⁹ a jejímiž podstatnými náležitostmi je vedle jejich podpisu, datum uzavření a podpis mediátora potvrzující uzavření dohody v rámci mediace¹⁰⁰. Celý proces je završen šestou fází, a to závěrečným slovem mediátora, kterým zhodnotí proces a dosažené výsledky.¹⁰¹

Závěrem nutno podotknout, že výsledná dohoda, dohoda o nedohodě, dohoda o odkladu nebo nedohoda není právně vykonatelná.¹⁰² V případě, že strany uzavřou mediační dohodu, mohou si ji nechat schválit soudem v podobě tzv. přetorského smíru dle § 67 odst. 2 osř, o němž musí soud rozhodnout do 30 dnů od zahájení smířčího řízení. O tom, zda návrh na schválení mediační dohody ve formě přetorského smíru schvaluje či zamítá, rozhoduje soud usnesením.¹⁰³ Proti usnesení o schválení smíru není odvolání přípustné.¹⁰⁴

⁹⁴ § 3 odst. 4 ZoM

⁹⁵ HÁJKOVÁ, Šárka. In DOLEŽALOVÁ, Martina a kol.: *Zákon o mediaci...*, s. 22 (§ 4 odst. 1 ZoM).

⁹⁶ ŠIŠKOVÁ: *Facilitativní mediace...*, s. 132.

⁹⁷ HOLÁ: *Mediace v teorii...*, s. 128.

⁹⁸ Tamtéž, s. 128 – 129.

⁹⁹ § 2 písm. f) ZoM

¹⁰⁰ § 7 ZoM

¹⁰¹ HOLÁ: *Mediace v teorii...*, s. 130.

¹⁰² Tamtéž, s. 129.

¹⁰³ GRYGAR: *Zákon o mediaci a související předpisy...*, s. 108.

¹⁰⁴ § 202 odst. 1 písm. f) osř

Tento prétorský smír je nutné odlišovat od smíru soudního dle § 99 osř, jelikož prétorský smír je uzavírán před zahájením soudního řízení v rámci tzv. smířčího řízení.¹⁰⁵ Jinými slovy, v případě prétorského smíru nedošlo k zahájení řízení ve věci samé, zatímco v případě smíru soudního již soudní řízení zahájeno bylo. Jde o další možnost, jak dosáhnout vykonatelnosti mediační dohody. Soud bude o schválení či zamítnutí opět rozhodovat usnesením, dle § 202 odst. 1 písm. f) osř není odvolání proti usnesení o schválení smíru přípustné. Soudní smír má být formou vyřešení sporu, proto po jeho neschválení soud pokračuje v řízení za účelem vydání meritorního rozhodnutí.¹⁰⁶ Jak schválený prétorský smír, tak i ten soudní, mají účinky pravomocného rozsudku.¹⁰⁷

Smír však musí připouštět povahu věci, nelze ho uzavřít ve věcech statusových nebo ve věcech, které lze zahájit i bez návrhu. Typicky půjde o rozvod manželství nebo o úpravu poměrů k nezletilým dětem po rozvodu manželství. V těchto případech musí strany iniciovat soudní řízení a předložit mediační dohodu jako podklad pro soudní rozhodnutí. Další možností je uzavřít dohodu o splnění nároku vyplývajícího z mediační dohody ve formě exekutorského či notářského zápisu se svolením k vykonatelnosti.¹⁰⁸

¹⁰⁵ HAMUĚÁKOVÁ, Klára. In SVOBODA, Karel a kol. *Civilní proces: obecná část a sporné řízení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 186.

¹⁰⁶ GRYGAR: *Zákon o mediaci a související předpisy...*, s. 106-110.

¹⁰⁷ § 99 odst. 3 osř v souvislosti s § 69 osř

¹⁰⁸ WESTPHALOVÁ. In HOLÁ, Lenka a kol.: *Rodinná mediace...*, s. 206.

4 Rodinná mediace a možnosti jejího využití v praxi z hlediska platného právního řádu ČR

Čtvrtá kapitola bude věnována legislativním možnostem rodinné mediace, neboť jsou to právě právní předpisy, které stanoví její meze. Právní úprava rodinné mediace není jen záležitostí vnitrostátní, ale dosahuje evropských a mezinárodních rozměrů.

V lednu 1998 bylo Výborem ministrů Rady Evropy schváleno Doporučení Rady Evropy o mediaci v rodině¹⁰⁹ (dále již jen „Doporučení“) a roku 2002 Doporučení o občanské mediaci¹¹⁰. Doporučení uvádí 11 bodů, v nichž je vysvětleno poslání a nezbytnost tohoto alternativního způsobu řešení rodinných konfliktů. Doporučení vyjadřuje přání, aby mediace byla využívána ve všech konfliktech mezi členy rodiny spojenými, buď pokrevním příbuzenstvím, nebo příbuzenstvím založeným sňatkem a dále mezi osobami, jež žijí dle národních předpisů v rodinných vztazích.¹¹¹ Jsou zde i jiné dokumenty dotýkající se rodinné mediace, a to zejm. Úmluva o výkonu práv dětí¹¹² nebo Úmluva o styku s dětmi.¹¹³

K přijímání právních předpisů dochází také na půdě Evropské unie. V roce 2008 byla přijata Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/52/ES ze dne 21. května 2008 o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech (dále již jen „Směrnice 2008/52/ES“). Tato Směrnice zavázala členské státy EU k přijetí rámcových předpisů k využití mediace.¹¹⁴

Na vnitrostátní úrovni bylo důležitým legislativním počinem přijetí zákona o probační a mediační službě,¹¹⁵ čímž došlo k zakotvení institutu mediace v trestním řízení a ke zřízení Probační a mediační služby ČR.¹¹⁶ Avšak na poli mediace v civilních věcech se dlouhou dobu nic nedělo. Ke splacení tohoto legislativního dluhu českých zákonodárců došlo až přijetím ZoM. Hnacím motorem pro jeho přijetí byla již výše zmíněná Směrnice 2008/52/ES, která měla být členskými státy EU implementována do 21. 5. 2011. ČR se v tomto ohledu stala „hříšníkem“, neboť k její implementaci došlo až s přijetím ZoM na podzim roku 2012. Směrnice 2008/52/ES se vztahuje pouze na mediaci v přeshraničních případech, čeští legislativci šli v tomto směru dále,

¹⁰⁹ Doporučení Rady Evropy Rec (98)1E/21 leden 1998, k mediaci ve věcech rodinných, přijaté Výborem ministrů 21. 1. 1998.

¹¹⁰ Doporučení Rady Evropy Rec (2002)10E/18 září 2002, o občanské mediaci, přijaté Výborem ministrů 18. 9. 2002.

¹¹¹ WESTPHALOVÁ, Lenka, SPÁČIL, Ondřej, HRUŠÁKOVÁ, Milana. Legislativní možnosti a meze mediace konfliktu v rodinněprávních vztazích. In HOLÁ, Lenka a kol.: *Mediace a možnosti využití...*, s. 107.

¹¹² Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 54/2001 Sb. m. s., o přijetí Evropské úmluvy o výkonu práv dětí.

¹¹³ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 91/2005 Sb. m. s., o sjednání Úmluvy o styku s dětmi.

¹¹⁴ POTOČKOVÁ. In DOLEŽALOVÁ, Martina a kol.: *Zákon o mediaci...*, s. 2.

¹¹⁵ Zákon č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹⁶ HOLÁ: *Mediace v teorii...*, s. 165.

proto se česká úprava vztahuje i na vztahy vnitrostátní a její působnost dopadá na celou netrestní oblast.¹¹⁷

Avšak ZoM není ani zdaleka vyčerpána právní úprava rodinné mediace v ČR. Dle platného právního řádu lze rodinnou mediaci poskytovat i mimo ZoM, tedy dle zákona o živnostenském podnikání¹¹⁸ (dále již jen ŽivZ). Svou právní úpravu nachází také v občanském soudním řádu¹¹⁹ (dále již jen „osř“), v zákoně o zvláštních řízeních soudních¹²⁰ (dále již jen „zřs“) nebo v zákoně o sociálně-právní ochraně dětí¹²¹ (dále již jen „ZSPO“). Také zákon o sociálních službách¹²² (dále již jen „ZSS“) poskytuje prostor pro rodinnou mediaci. Z výše uvedeného je zřejmé, že právní úprava rodinné mediace má širší rozsah, než jen úprava obsažená v ZoM. Množství předpisů týkajících se rodinné mediace vytváří nepřehlednou právní „džungli“, v níž je obtížné se vyznat. Z tohoto důvodu je cílem čtvrté kapitoly poměrně nepřehledné právní prostředí zmapovat a pokusit se nalézt legislativní možnosti rodinné mediace v mezích platného právního řádu.

4.1 Rodinná mediace dle zákona o mediaci a živnostenského zákona

ZoM upravuje výkon a účinky mediace prováděné zapsanými mediátory, přičemž zapsaným mediátorem se rozumí fyzická osoba zapsána v seznamu mediátorů.¹²³ Tímto zákon vymezuje předmět své úpravy, jenž se vztahuje pouze na mediátory, kteří splnili podmínky zápisu do seznamu mediátorů. Dle § 16 odst. 1 ZoM mezi tyto podmínky patří způsobilost k právnímu jednání, bezúhonnost, vysokoškolské vzdělání v magisterském nebo navazujícím studijním programu v ČR a složení zkoušky mediátora.

Na druhou stranu však ZoM nevyklučuje výkon mediace nezapsanými mediátory. Jinými slovy nezakazuje výkon mediace dle ŽivZ, jelikož dle § 3 odst. 2 písm. l) není činnost zapsaných mediátorů živností. Stále tak dává stranám na výběr, zda využijí služeb zapsaného mediátora či mediátora poskytujícího mediaci na základě živnostenského oprávnění. Může se jednat o právníky, psychology nebo osoby bez jakéhokoli vzdělání, kteří se rozhodnou ji vykonávat na základě živnostenského oprávnění v podobě živnosti volné, ohlašovací.¹²⁴

Komentář k ZoM uvádí, že hlavní rozdíl mezi oběma způsoby poskytování mediace tkví zejména v jejich působení, kvalitě a účincích výsledků mediace. Mediace vedená zapsaným mediátorem s sebou přináší nesporné benefity spočívající ve stavění běhu promlčecích lhůt

¹¹⁷ DOLEŽALOVÁ, Martina, VAN LEYNSEELE, Patrick. Mediace v právním prostředí. *Právní rozhledy*, 2012, roč. 20, č. 12, s. 419.

¹¹⁸ Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹⁹ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

¹²⁰ Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.

¹²¹ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

¹²² Zákon č. 108/2006 Sb., sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

¹²³ § 1 a § 2 písm. c) ZoM

¹²⁴ DOLEŽALOVÁ, Martina, VAN LEYNSEELE, Patrick. Mediace v právním prostředí. *Právní rozhledy*, 2012, roč. 20, č. 12, s. 419.

a garanci odborných kvalit mediátora poskytovaných státem prostřednictvím jeho zápisu do seznamu mediátorů. Soud může nařídit první setkání pouze se zapsaným mediátorem. Mediace vedená nezapsaným mediátorem žádné takové bonusy nemá, ani nejsou stanovena zákonná pravidla pro její zahájení, průběh a ukončení. Pokud je tato činnost vykonávána výdělečně, potom se řídí obecnými předpisy, např. ŽivZ.¹²⁵ Navíc dle § 25 odst. 1 ŽivZ je živnost volná živností, která opravňuje vykonávat činnost, pro jejíž provozování ŽivZ nevyžaduje prokazování odborné ani jiné způsobilosti, musí být splněny pouze všeobecné podmínky stanovené § 6 odst. 1 ŽivZ, a to u fyzických osob plná svéprávnost a bezúhonnost. Potom kvalita takto poskytovaných služeb není dost dobře kontrolovatelná.¹²⁶

S ohledem na skutečnost, že je rodinná mediace považována za specifickou aplikační oblast mediace a na to, že jsou stanoveny zvláštní požadavky na osobu a vzdělání rodinného mediátora. Dále na náročnost tohoto typu mediace, rodinu jako nejdůležitější lidskou hodnotu a následky, které by s sebou zásah dostatečně neerudovaného mediátora mohl přinést, hodnotím současný legislativní stav negativně. Vytýkám tak absenci zákonného ustanovení, které by zakazovalo poskytování rodinné mediace nezapsanými mediátory.

Otázkou však zůstává, zda by rodinnou mediaci neměli poskytovat pouze zapsaní mediátoři, jež absolvovali zkoušku z rodinné mediace. Na jedné straně jsou názory, kterými je snižována důležitost zisku odborné zkoušky z rodinné mediace, když jsou její výhody shledávány pouze v možnosti zápisu absolvování této zkoušky do seznamu mediátorů a v tom, že soud nařizující první setkání se zapsaným mediátorem zvolí mediátora, který tuto zkoušku absolvoval.¹²⁷ Na druhé straně jsou však názory poukazující na zvláštní povahu rodinných konfliktů, s nimiž si mediátor musí umět poradit. Úspěšné složení zkoušky z rodinné mediace je tak důkazem dostatečné kvalifikovanosti pro poskytování mediačních služeb v rodinněprávních konfliktech.¹²⁸

Osobně se přikláním k druhému z názorů, a to s ohledem na specifika rodinné mediace, které jsem popsala výše. Avšak v praxi se mohou vyskytovat také zapsaní mediátoři, kteří specializační zkoušku neabsolvovali, přesto jsou natolik zkušení, že mediování rodinného konfliktu s přehledem zvládnou. Tato otázka má hlavně etický aspekt, neboť je na každém mediátoru, na jeho zkušenostech a svědomí, zda i bez absolvování této specializační zkoušky mediování rodinného konfliktu přijme.

¹²⁵ HÁJKOVÁ, POTOČKOVÁ. In DOLEŽALOVÁ, Martina a kol.: *Zákon o mediaci...*, s. 8 – 9. (§ 1 ZoM)

¹²⁶ HOLÁ, Lenka. *Praktické aspekty mediace v ČR* [online]. *pravni prostor.cz*, 22. června 2015 [cit. 28. ledna 2017]. Dostupné na <<http://www.pравниprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/prakticke-aspekty-mediace-v-cr>>.

¹²⁷ SVATOŠ, Martin. Mýty a fakta o prvním setkání s mediátorem, aneb všechno, co jste o mediaci chtěli vědět, ale báli jste se zeptat. *Bulletin advokacie*, 2013, roč. 57, č. 11, s. 50.

¹²⁸ VÍTKOVÁ, Veronika. Výkon rozhodnutí o úpravě styku rodiče s dítětem. *Acta Iuridica Olomucensia*, 2015, č. 2, s. 165.

V souvislosti s tímto se v praxi objevuje jiný problém, a to nedostatek rodinných mediátorů. Z veřejně přístupného seznamu vedeného Ministerstvem spravedlnosti ČR jsem k 26. 2. 2017 zjistila 212 zapsaných mediátorů, z toho 19 má zapsanu specializaci na rodinnou mediaci.¹²⁹ K tomuto datu bylo z celkového počtu 212 zapsaných mediátorů 134 mediátorů – advokátů.¹³⁰ Ke konci března 2015 jich bylo zapsáno 169 a se specializací jich bylo celkem 14.¹³¹ Téměř za 2 roky tak přibylo 43 nových zapsaných mediátorů a z toho 5 se specializační zkouškou.

4.2 Rodinná mediace dle občanského soudního řádu

Jak uvádí ZoM ve svém § 30, došlo jeho přijetím i k novelizaci některých ustanovení osř. Novela se dotkla hlavně ust. § 100 odst. 3 osř, dle něhož mohl soud ve věcech péče o nezletilé uložit účastníkům řízení účast na mimosoudním smířčím nebo mediačním jednání, a to na dobu nejvýše 3 měsíců.¹³² Současné znění § 100 odst. 2 osř je poněkud odlišné, neboť předseda senátu, je-li to vhodné a účelné, může účastníkům řízení nařídít první setkání se zapsaným mediátorem v rozsahu 3 hodin a za tímto účelem přerušit jednání, nejdéle však na dobu 3 měsíců. V případě, že by se účastníci na osobě mediátora nedohodli, vybere jej předseda senátu ze seznamu mediátorů sám. Výběr mediátora ze strany soudu je opatřením, nikoli soudním rozhodnutím.¹³³ Po uplynutí 3 měsíců soud v řízení pokračuje, aniž by musel vydávat usnesení o pokračování v řízení.¹³⁴ První setkání s mediátorem však nelze nařídít po dobu platnosti předběžného opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí.¹³⁵

Vhodnost a účelnost prvního setkání se zapsaným mediátorem (dále také „první setkání s mediátorem“ nebo „první setkání“) závisí na posouzení předsedy senátu, účastníci řízení nemají proti tomu možnost mnoho namítat, neboť dle § 202 odst. 1 písm. m) osř není odvolání proti usnesení, jímž bylo nařízeno první setkání s mediátorem, přípustné. Obecně je nařízené prvního setkání vhodné právě v rodinných konfliktech, ve skutkově nejasných věcech nebo tam, kde existuje zájem na narovnání vzájemných vztahů mimosoudně. Naopak je zmíněný postup

¹²⁹ Seznam mediátorů [online]. mediatori.justice.cz, [cit. 26. února. 2017]. Dostupné na http://mediatori.justice.cz/MediatorPublic/Public/FR003_ZverejneniVybranychUdaju.aspx.

¹³⁰ Seznam registrovaných advokátů – mediátorů [online]. cak.cz, [cit. 26. února 2017]. Dostupné na <http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=12490>.

¹³¹ HOLÁ, Lenka. *Praktické aspekty mediace v ČR*. [online]. pravni prostor.cz, 22. června 2015 [cit. 28. ledna 2017]. Dostupné na <http://www.pravni prostor.cz/clanky/ostatni-pravo/prakticke-aspekty-mediace-v-cr>.

¹³² Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění zákona č. 295/2008 Sb. účinném ke dni 1. října 2008 – 31. srpna 2012.

¹³³ SVOBODA, Karel. In SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 344 (§ 100 odst. 2 osř).

¹³⁴ Tamtéž.

¹³⁵ § 100 odst. 2 osř

nevhodný v případech, kdy se skutkový stav jeví jako zcela zřejmý, není třeba narovnávat budoucí vztahy mezi stranami nebo je nezbytné, aby ve věci autoritativně rozhodl soud.¹³⁶

Obdobně lze první setkání s mediátorem nařídít také v rámci přípravného jednání dle § 114c odst. 3 písm. d) osř, které je vedeno v případech, kdy nešlo jednání připravit tak, aby bylo možné věc projednat a rozhodnout o ní při jediném jednání a zároveň nebyl prostor pro jiný postup. Přípravné jednání není obligatorním stádiem řízení před soudem, závisí na předsedovi senátu, zda jej nařídí či nikoli.¹³⁷

Je na stranách konfliktu, zda nařízené první setkání s mediátorem absolvují či nikoli. Avšak pro případ jeho neabsolvování stanoví § 150 osř sankci v podobě částečné či úplné nepřiznání náhrady nákladů řízení. V opačném případě je mediátor povinen vydat stranám konfliktu potvrzení o splnění setkání s mediátorem.¹³⁸

Dle § 137 odst. 1 osř je do výčtu druhů nákladů řízení výslovně zařazena i odměna mediátora za první setkání s mediátorem nařízené soudem. Jelikož je náhrada nákladů řízení ovládána zásadou úspěchu ve věci, bude tyto náklady hradit ten z účastníků, který neměl ve věci úspěch.¹³⁹ V § 150 osř je uvedena z výše uvedeného pravidla výjimka v podobě sankce, o níž bylo pojednáno v předchozím odstavci. Co se týká placení nákladů řízení, platí obecné pravidlo, že je nese každý účastník sám,¹⁴⁰ ale § 140 odst. 3 osř stanoví opět výjimku, jelikož v případě mediace nařízené soudem platí odměnu za účastníka osvobozeného od soudních poplatků stát.

Institut nařízení prvního setkání s mediátorem ve vztahu k odměně a náhradě nákladů mediátora se projevuje v § 10 odst. 3 ZoM, jež stanoví, že mediátoru náleží odměna stanovená prováděcím právním předpisem, není-li dohodnuto jinak, placená stranami rovným dílem. V § 15 Vyhlášky je potom stanovena konkrétní výše odměny, která činí 400,- Kč za každou započatou hodinu a je-li navíc mediátor plátcem daně z přidané hodnoty, náleží mu i náhrada za tuto daň. V konečném důsledku může úspěšná mediace znamenat i vrácení soudního poplatku dle § 10 odst. 7 zákona o soudních poplatcích, v němž je stanovena povinnost soudu vrátit již zaplacený soudní poplatek snížený o 20 %, nejméně však o 1000,- Kč, v případě schválení smíru mezi účastníky řízení před tím, než je ve věci samé rozhodnuto.¹⁴¹

Od institutu nařízení prvního setkání se zapsaným mediátorem, lze odlišovat povinnost předsedy senátu upozornit účastníky na možnost využití mediace dle ZoM nebo sociálního

¹³⁶ BŘÍZA, Petr, GANTER, Filip. První setkání se zapsaným mediátorem z pohledu praxe. *Bulletin advokacie*, 2016, č. 4, s. 34.

¹³⁷ TOMŠOVÁ, Ema. Mediace z pohledu civilního soudce. In HOLÁ, Lenka, MALACKA, Michal a kol. *Mediace a anexe jejích aktuálních trendů*. 1. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 316.

¹³⁸ § 8 písm. f) ZoM

¹³⁹ § 142 odst. 1 osř

¹⁴⁰ § 140 odst. 1 osř

¹⁴¹ Zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů.

poradenství podle zákona o sociálních službách, ovšem za splnění podmínky vhodnosti s ohledem na povahu věci. Konkrétně je tato povinnost stanovena v § 99 odst. 1 osř v rámci ustanovení o soudním smíru. Obdobně v § 114a odst. 2 písm. b) osř v rámci přípravy jednání. Účelem přípravy jednání je přezkoumat, zda jsou splněny podmínky řízení a zda byly odstraněny případné vady návrhu na zahájení řízení.¹⁴² Nedojde-li k zastavení řízení z důvodů uvedených v § 114 odst. 2 osř, potom je povinností předsedy senátu připravit jednání tak, aby bylo možné věc rozhodnout při jediném jednání.¹⁴³ Za tímto účelem předseda senátu mj. účastníky řízení upozorní na možnost využití mediace podle ZoM nebo sociálního poradenství dle ZSS.¹⁴⁴

Rodinná mediace dle osř se vztahuje pouze na konflikty, které se týkají zletilých a svéprávných dětí, protože ty spory týkající se nezletilých nesvéprávných dětí budou řešeny v režimu zřs. V rámci osř tak může být řešeno vypořádání či změna rozsahu nebo existence společného jmění manželů, vyživovací povinnost mezi manžely nebo rozvedenými manžely, výživné neprovdané matky, vyživovací povinnost dětí k rodičům nebo rodičů k zletilým dětem, povinnost hradit náklady společné domácnosti.¹⁴⁵

Závěrem nutno konstatovat, že použití ZoM ve vztahu k osř vyvolává v aplikační praxi mnoho problémů. Jejich řešení však nenalezneme ve stávající právní úpravě, což je dáno hlavně její stručností a relativní novostí, neboť ZoM je účinný teprve od podzimu 2012. Alespoň částečné odpovědi na otázky lze v současné době nalézt v odborných článcích a komentářové literatuře.

Jednou z často diskutovaných otázek, kterou vyvolávala aplikace § 100 odst. 2 osř bylo, zda nařízením prvního setkání s mediátorem nedochází k porušení principu dobrovolnosti. V současné době je již otázka zodpovězena a obavy rozptýleny, neboť mediace není zahájena usnesením soudu o nařízení prvního setkání se zapsaným mediátorem, ale teprve až uzavřením smlouvy o provedení mediace, kterou uzavírají dobrovolně účastníci mediace. Účelem je strany informovat o možnostech a výhodách mediace.¹⁴⁶ Problémem však stále zůstává znění § 474 odst. 1 zřs (k tomu podrobněji v následující podkapitole).

4.3 Rodinná mediace dle zákona o zvláštních řízeních soudních

Od 1. 1. 2014 je účinný zákon o zvláštních řízeních soudních. Tímto zákonem byla zejména nesporná řízení do té doby upravená v osř přesunuta do tohoto zákona. První zmínka o mediaci v rámci zřs se nachází v § 9, kde je stanoveno, že soud vede účastníky k nalezení smírného řešení,

¹⁴² § 114 odst. 1 osř

¹⁴³ § 114a odst. 1 osř

¹⁴⁴ § 114a odst. 2 písm. b) osř

¹⁴⁵ WESTPHALOVÁ. In HOLÁ, Lenka a kol.: *Rodinná mediace...*, s. 204.

¹⁴⁶ BŘÍZA, Petr, GANTNER, Filip. První setkání se zapsaným mediátorem z pohledu praxe. *Bulletin advokacie*, 2016, č. 4, s. 34.

a za tím účelem je informuje o možnostech smířčího nebo mediačního jednání. Nejčastěji se tento postup bude uplatňovat v řízeních ve věcech péče soudu o nezletilé, neboť v těchto případech může soud dle § 474 odst. 1 zřs uložit rodičům mj. účast na mimosoudním smířčím nebo mediačním jednání, a to na dobu nejvýše 3 měsíců. Jedná se o řízení demonstrativně vypočtená v § 466 zřs.

Jelikož se v § 474 odst. 1 zřs hovoří o nařízení účasti na mediačním jednání, nikoli jen o nařízení prvního setkání se zapsaným mediátorem shodně s dikcí § 100 odst. 2 osř, objevují se v soudní praxi názory, že jde o určitý exces zákonodárce, jimž dochází k rozporu s principem dobrovolnosti mediace. Pomocí teleologického výkladu lze dojít k závěru, že rodičům nelze nařídit nic jiného než první setkání se zapsaným mediátorem. Ust. § 474 zřs je ve vztahu speciality k § 100 odst. 2 osř.¹⁴⁷ Jiný komentář k této problematice uvádí, že mediace probíhá dle ZoM a zahajuje se smlouvou o provedení mediace. Výsledkem úspěšné mediace je mediační dohoda, jež sama o sobě není exekučním titulem, k tomu je potřeba dohodu rodičů schválit rozsudkem soudu dle § 476 osř. Dále je odkazováno také na § 100 odst. 2 osř a nařízení prvního setkání se zapsaným mediátorem.¹⁴⁸

Obdobně také odborné články uvádí, že česká právní úprava umožňuje i nucenou mediaci, i když mnoho odborníků s ohledem na zachování principu dobrovolnosti zastává názor, že soud by měl nařizovat pouze první setkání s mediátorem.¹⁴⁹ Nelze si nevšimnout, že současné znění § 474 odst. 1 zřs odpovídá znění § 100 odst. 3 osř před novelou, tedy do 31. 8. 2012.¹⁵⁰ Zákonodárce jakoby opomněl dané ustanovení novelizovat v souvislosti se změnami vyvolanými přijetím ZoM. Tento legislativní stav je proti principům a podstatě mediace, neboť si lze jen těžko představit, že by stranám bylo nařízeno, aby spolu komunikovaly a dohodly se na řešení konfliktu.¹⁵¹ S ohledem na tuto terminologickou nejednotnost a na to, že se tato řízení týkají nezletilých dětí, by měla být tato ustanovení novelizována.

V současné době se k této problematice začíná vyjadřovat i soudní judikatura, která uvádí, že předběžným opatřením nelze nařídit účast na mimosoudním smířčím nebo mediačním jednání, rodinné terapii ani jím nařídit setkání s odborníkem v oboru pedopsychologie.¹⁵²

¹⁴⁷ CHARVÁT, Pavel, TRÁVNÍKOVÁ, Blanka. In JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář. Kniha III. Zvláštní řízení soudní*. 1. vydání. Praha: Brain Team, 2015, s. (k § 474 zřs).

¹⁴⁸ HROMADA, Miroslav. In SVOBODA, Karel a kol. *Zákon o zvláštních řízeních. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 957 (§ 474 zřs).

¹⁴⁹ WESTPHALOVÁ, Lenka, ROGALEWICZOVÁ, Romana. Práva dítěte v rodičovském konfliktu. *Právní rozhledy*, 2016, č. 19, s. 663. Obdobně také FRINTA, Ondřej. Povinná rodinná mediace? *Právní fórum*, 2009, č. 9. s. 379.

¹⁵⁰ GRYGAR: *Zákon o mediaci a související předpisy...*, s. 168.

¹⁵¹ WESTPHALOVÁ, Lenka, HOLA, Lenka. Rodinná mediace, právní a sociální aspekty jejího poskytování. *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 18, s. 625.

¹⁵² Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 17. února 2016, sp. zn. 21 Co 62/2016.

Rodinná mediace má dle zřs své místo i v rámci vykonávacího řízení, což je diskutabilní, neboť v této fázi řízení jsou vztahy mezi účastníky již natolik vyhrocené, že mediace s největší pravděpodobností nesplní svůj účel.¹⁵³ Avšak objevují se také názory, že mediace v rámci výkonu rozhodnutí o úpravě styku rodiče s dítětem může takový výkon rozhodnutí učinit účinnějším. Případ kdy je jedním z rodičů bráněno ve styku druhého rodiče s dítětem pramení z konfliktu mezi rodiči, jejichž neurovnané vztahy a vzájemné negativní emoce nejvíce dopadají na dítě. Soudce v rámci soudního řízení nemá dostatek času, aby mohl, kromě právních a věcných záležitostí, s rodiči probrat i emocionální a vztahové záležitosti. Proto je rodinná mediace v tomto ohledu přínosem.¹⁵⁴

V rámci výkonu rozhodnutí o péči o nezl. děti je upraveno několik specifických opatření, mezi nimiž je vzájemný vztah subsidiarity. Ultima ratio všech opatření je výkon rozhodnutí odnětím dítěte dle § 504 zřs, k němuž soud přistoupí tehdy, pokud byla předchozí opatření bezvysledná. Nejprve by mělo dle § 501 zřs ze strany soudu dojít k výzvě povinného k dobrovolnému splnění soudního rozhodnutí nebo soudem schválené dohody. Pokud nedojde k dobrovolnému splnění uložené povinnosti, potom může soud dle § 502 zřs nařídit výkon rozhodnutí uložením pokuty až do výše 50 000,- Kč. Je-li to účelné, může soud nařídit dle § 503 odst. 1 písm. a) zřs povinnému první setkání s mediátorem v rozsahu 3 hodin.

V § 503 odst. 1 písm. a) zřs se již sice hovoří o nařízení prvního setkání s mediátorem, ale není jasné, zda se jedná o mediátora zapsaného či nezapsaného. Komentář odkazuje na úpravu v ZoM a na nařízení prvního setkání s mediátorem dle § 100 odst. 2 osř.¹⁵⁵

Rodinná mediace dle zřs se bude realizovat především v rodinněprávních nesporných řízeních týkajících se úpravy poměrů k nezl. dětem (péče, výživa a styk), při rozhodování o významných záležitostech dítěte, o nichž se rodiče nemohou dohodnout, při zastupování a správě jmění dítěte, při ukládání výchovných či ochranných opatření, při přiznání svéprávnosti, při rozhodování o svěřenectví, pěstounské péči, ústavní výchově, v rozvodovém řízení, ale také u mezinárodních únosů dětí, zde ale zajišťuje mediaci Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí.¹⁵⁶

4.4 Rodinná mediace dle zákona o sociálně-právní ochraně dětí

Pro pochopení rodinné mediace dle ZSPO, je nutné si nejprve vymezit, co se rozumí sociálně-právní ochranou dětí. Jde o specifickou činnost státu spočívající v zajištění nejlepšího

¹⁵³ WESTPHALOVÁ. In HOLÁ, Lenka a kol.: *Rodinná mediace...*, s. 208.

¹⁵⁴ VÍTKOVÁ, Veronika. Výkon rozhodnutí o úpravě styku rodiče s dítětem. *Acta Iuridica Olomucensia*, 2015, č. 2, s. 164.

¹⁵⁵ SMOLÍK, Petr. In SVOBODA, Karel a kol.: *Zákon o zvláštních řízeních soudních...*, s. 1003 (§ 503 odst. 1 písm. a) zřs).

¹⁵⁶ WESTPHALOVÁ. In HOLÁ, Lenka a kol.: *Rodinná mediace...*, s. 207.

zájmu dítěte a dosažení jeho blaha ve vazbě na zákon. V § 1 ZSPO je potom demonstrativním výčtem stanoveno, co se sociálně-právní ochranou rozumí. Konkrétně jde např. o ochranu práva dítěte na jeho příznivý vývoj, řádnou výchovu, působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny. Jelikož jde o specifickou činnost státu, která je výkonem státní správy, § 4 ZSPO taxativním výčtem stanoví orgány oprávněné poskytovat sociálně-právní ochranu. Jde zejm. o obecní úřady obcí s rozšířenou působností, krajské úřady, Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí nebo Úřad práce ČR. Tato činnost se dle § 2 ZSPO vztahuje na nezletilé děti ve smyslu ObčZ.¹⁵⁷

Orgány sociálně-právní ochrany dětí (dále již jen „OSPOD“) poskytují předně preventivní a poradenskou pomoc. Pro případ, že by tyto mírnější prostředky selhaly nebo nebude-li možné je vůbec provést, je nutné se přiklonit k použití některého z opatření. Dle ZSPO se rozlišují výchovná opatření (napomenutí dítěte, rodiče a jiné osoby, dohled nad dítětem, omezení dítěte, rodiče a jiné osoby, povinnost využít odbornou poradenskou pomoc nebo mediaci), dočasné odejmutí dítěte z péče rodičů nebo jiné osoby a další opatření na ochranu dětí (např. návrh na zahájení soudního řízení, případové konference, zajištění neodkladné péče, atd.).¹⁵⁸

Dle § 11 odst. 1 písm. a) ZSPO obecní úřad obce s rozšířenou působností pomáhá v rámci své poradenské činnosti rodičům při řešení výchovných nebo jiných problémů souvisejících s péčí o dítě. Pokud rodiče nedbali na doporučení spolupracovat s poskytovateli odborných poradenských služeb nebo s mediátorem, může jim OSPOD dle § 12 odst. 1 písm. c) ZSPO uložit povinnost využít tuto odbornou poradenskou pomoc.

Jedním z výchovných opatření dle § 13 odst. 1 písm. d) ZSPO je oprávnění orgánů sociálně-právní ochrany uložit dítěti, rodičům nebo jiným osobám odpovědným za výchovu dítěte povinnost využít odbornou poradenskou pomoc nebo povinnost účastnit se prvního setkání se zapsaným mediátorem v rozsahu 3 hodin nebo terapie. V případě, že rodič nebo jiná fyzická osoba odpovědná za výchovu dítěte nedodrží takto stanovenou povinnost, dopustí se dle § 59a odst. 2 ZSPO přestupku, za který hrozí pokuta až do výše 20 000,- Kč.

Je nutné podotknout, že tato výchovná opatření nejsou sankcí ani trestem za jednání či opomenutí.¹⁵⁹ K povaze a účelu těchto opatření se ve své judikatuře vyjádřil i Ústavní soud. Uvádí, že jejich podstatou je zajištění řádných podmínek pro péči a výchovu nezletilého do budoucna, především s ohledem na stávající podmínky a jejich prognózu.¹⁶⁰ Výchovná opatření mohou být uložena, jak orgány sociálně-právní ochrany, tak soudem. Tato

¹⁵⁷ DÁVID, Radovan. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol.: *Rodinné právo...*, s. 254 – 255.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 256 – 261.

¹⁵⁹ WESTPHALOVÁ, Lenka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 - § 975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1163 (§ 925 ObčZ).

¹⁶⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 10. října 2007, sp. zn. II. US 838/2007.

dvoukolejnost je dána § 925 odst. 1 ObčZ, dle něhož vyžaduje-li to zájem na řádné výchově dítěte a neučinil-li tak OSPOD, může soud dítě, rodiče a další osoby napomenout, stanovit nad dítětem dohled, nebo zakázat dítěti nebo rodiči činnosti, jež mají škodlivý vliv na výchovu dítěte. Soud tak nemůže uložit povinnost využít odbornou poradenskou pomoc, první setkání se zapsaným mediátorem nebo terapií. Z dikce tohoto ustanovení lze vyčíst, že primární odpovědnost za ukládání výchovných opatření má OSPOD.¹⁶¹

Dle komentářové literatury by měl OSPOD při zvažování postupu dle § 12 odst. 1 a § 13 odst. 1 písm. d) ZSPO, nejprve využít cestu doporučení, a teprve v případě, kdy rodič nebo jiná osoba odpovědná za výchovu dítěte nedbá doporučení, přistoupit k správnému rozhodnutí.¹⁶² Přičemž z judikatury vyplývá, že opatření dle § 13 ZSPO je správním rozhodnutím přezkoumatelným v rámci správního soudnictví na základě žaloby proti rozhodnutí správního orgánu.¹⁶³

4.5 Rodinná mediace dle zákona o sociálních službách

Rodinná mediace jako sociální služba je v současné době realizována v některých mediálních centrech v rámci celé ČR. Jde hlavně o mediální centra v Olomouci, Ostravě a 3 centra poskytující komplex služeb asistence-mediace-terapie v Opavě, Krnově a Bruntále.¹⁶⁴

ZSS definuje v § 3 písm. a) sociální službu jako činnost nebo soubor činností zajišťujících pomoc a podporu osobám za účelem sociálního začlenění nebo prevence sociálního vyloučení. Mezi základní zásady ZSS patří bezplatnost poskytování sociálního poradenství o možnostech řešení nepříznivé sociální situace nebo jejího předcházení.¹⁶⁵ Nepříznivou sociální situací se mimo jiné rozumí oslabení nebo ztráta schopnosti pro krizovou sociální situaci, životní návyky a způsob života vedoucí ke konfliktu se společností nebo sociálně znevýhodňující prostředí.¹⁶⁶ I když mediace jako taková ZSS definována není, lze na základě těchto definic shrnout, že i zde má své místo. Např. rozvod lze podřadit pod krizovou sociální situaci, jelikož v jeho důsledku dochází k oslabení schopnosti komunikace mezi členy rodiny, ale i k oslabení rodiny jako takové.¹⁶⁷

Za poskytovatele sociálních služeb jsou dle § 6 ZSS považovány územní samosprávné celky a jimi zřizované právnické osoby, fyzické osoby a ministerstvo a jím zřízené organizační složky

¹⁶¹ WESTPHALOVÁ. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol.: *Občanský zákoník II. Rodinné právo...*, s. 1162 (§ 925 ObčZ).

¹⁶² NOVOTNÁ, Věra. In NOVOTNÁ, Věra, BURDOVÁ, Eva, RIEDLOVÁ, JURKOVÁ, Jana.. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. 1 vydání. Olomouc: Anag, 2014, s. 79 (§ 13 odst. 1 písm. d) ZSPO).

¹⁶³ Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 27. listopadu 2014, sp. zn. 1 A 321/2011.

¹⁶⁴ NOVÁKOVÁ, Sabina, HOLÁ, Lenka. Rodinná mediace jako sociální služba. In HOLÁ, Lenka a kol.: *Mediace a možnosti využití...*, s. 139.

¹⁶⁵ § 2 odst. 1 ZSS

¹⁶⁶ § 3 písm. b) ZSS

¹⁶⁷ NOVÁKOVÁ, HOLÁ. Rodinná mediace jako sociální služba. In HOLÁ, Lenka a kol.: *Mediace a možnosti využití...*, s. 142.

státu nebo státní příspěvkové organizace, za předpokladu splnění podmínek stanovených § 78 a násl ZSS, a to oprávnění k poskytování sociálních služeb, jež vzniká rozhodnutím o registraci. Sociální služby jsou konkrétně poskytovány jednotlivými sociálními pracovníky. Mezi předpoklady k výkonu povolání sociálního pracovníka patří plná svéprávnost, bezúhonnost, zdravotní a odborná způsobilost.¹⁶⁸ V praxi jsou sociální pracovníci vzděláni zejm. v oboru psychologie, sociologie a andragogiky.¹⁶⁹

ZSS rozlišuje mezi druhy a formami poskytování sociálních služeb, přičemž za základní druhy sociálních služeb jsou dle § 32 ZSS považovány sociální poradenství, služby sociální péče a služby sociální prevence. V tomto směru může být rodinná mediace poskytována jako sociální poradenství, a to s ohledem na odkaz v § 99 odst. 1 osř a § 114a odst. 2 písm. b) osř, který hovoří o sociálním poradenství. Nebo jako sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi v rámci sociální prevence.¹⁷⁰ Sociální služby jsou poskytovány v pobytové, ambulantní a terénní formě.¹⁷¹ Rodinná mediace jako sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi je dle § 65 odst. 1 ZSS poskytována ve formě terénní, popř. ambulantní.

Podmínky poskytování rodinné mediace jako sociální služby jsou nastaveny jednak ZSS, ale také ZSPO, jelikož sociálně aktivizační služba je spojena s orgány sociálně-právní ochrany, neboť je potřeba mít od těchto orgánů pověření k jejímu výkonu.¹⁷² Poskytovatelé rodinné mediace jako sociální služby jsou napojeni na OSPOD i v tom smyslu, že jsou to právě tyto orgány, jež klienty posílají do mediačních center.¹⁷³ Tato skutečnost má i své legislativní opodstatnění, neboť dle § 12 ZSPO může obecní úřad obce s rozšířenou působností uložit rodičům povinnost využít odbornou poradenskou pomoc, pokud ji před tím nevyužili dobrovolně nebo dle § 13 odst. 1 písm. d) ZSPO může být jako jedno z výchovných opatření přímo uložena povinnost využít odbornou poradenskou pomoc. Někdy se klienti do mediačních center dostávají na popud soudů, jelikož v § 99 odst. 1 osř je stanovena povinnost předsedy senátu upozornit účastníky na využití mediace podle zákona o mediaci nebo sociálního poradenství podle zákona o sociálních službách. Obdobně v § 114a odst. 2 písm. b) osř. Někdy ale k primární iniciativě dochází i ze strany samotných klientů.¹⁷⁴

V této souvislosti je nutné poukázat na to, že znění § 100 odst. 3 osř před výše zmíněnou novelou umožňovalo nařídít účastníkům řízení účast na mediačním jednání, jinými slovy dřívější

¹⁶⁸ § 110 ZSS

¹⁶⁹ NOVÁKOVÁ, HOLÁ. Rodinná mediace jako sociální služba. In HOLÁ, Lenka a kol.: *Mediace a možnosti využití...*, s. 140.

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 143 - 144.

¹⁷¹ § 33 odst. 1 ZSS

¹⁷² NOVÁKOVÁ, HOLÁ. Rodinná mediace jako sociální služba. In HOLÁ, Lenka a kol.: *Mediace a možnosti využití...*, s. 146 - 147.

¹⁷³ Tamtéž, s. 152.

¹⁷⁴ Tamtéž

znění takto umožňovalo nařídít mediaci i v mediačních centrech. Na základě nového znění § 100 odst. 2 osť již takový postup možný není, jelikož umožňuje nařídít setkání se zapsaným mediátorem, což mediační centrum není. I přes to soudy tento způsob mediace stále využívají, a to prostřednictvím doporučení a motivování účastníků, aby rozhodnutí o využití mediace učinili sami. I po účinnosti ZoM se v některých uneseních o nařízení prvního setkání objevuje, že se nařizuje první setkání s mediátorem, který spolupracuje s Mediačním centrem Olomouc (dále již jen MCOL)¹⁷⁵

Závěrem možno konstatovat, že mediace jako sociální služba je pro společnost velice přínosná, neboť její hlavní výhodou je její bezplatné poskytování, čímž se mediace může dostat mezi různé sociální skupiny obyvatelstva. V podrobnostech se průběh rodinné mediace v režimu ZSS a v režimu ZoM moc neliší. Snad jen v tom směru, že mediace dle ZSS je vedena sociálními pracovníky, kteří musí kromě základních zásad mediace dodržovat i ty, které se vztahují na poskytování sociálních služeb, mediace jako taková je zahajována smlouvou o poskytování sociální služby.¹⁷⁶

Dne 23. 11. 2016 jsem se zúčastnila workshopu s názvem Dítě v mediaci – právo dítěte participovat na rozhodovacích procesech pořádaném MCOL. MCOL bylo v roce 2011 zřízeno Fondem ohrožených dětí, o. s. Je jím zaváděn systém poskytování rodinné mediace jako sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi. Jednou z podmínek jejího poskytování je souhlas rodičů s participací dítěte na mediačním procesu. Dítě se nejprve bez přítomnosti rodičů účastní rozhovoru se sociální pracovnící, která se snaží zjistit jeho zájem prostřednictvím her nebo jinými způsoby přiměřenými věku dítěte. Následně se dítě samo rozhodne, zda se bude účastnit mediačního sezení s rodiči a mediátory nebo budou jeho potřeby zprostředkovány prostřednictvím sociální pracovníce, kterou lze považovat za „advokáta“ dítěte. Takto mediace otevírá rodičům oči a pomáhá jím si uvědomit, že dítě není jen objektem výkonu rodičovských práv, nýbrž rovnocenným partnerem, jehož potřeby a zájmy je třeba vnímat a brát v potaz.¹⁷⁷

Mediace je vhodná pro rodiče před i po rozchodu či rozvodu, rozvádějící se páry, páry, které spolu již nechtějí žít, rodiče a dospělé děti, dále pro členy širší rodiny, jež mají problémy s komunikací či vztahy. Dá se vyřešit péče o děti, komunikace mezi rodiči, výživné a finanční otázky po rozvodu, problematické kontakty rodičů s dětmi, rodičovská pravidla v oddělených rodinách.¹⁷⁸

¹⁷⁵ BRZOBOHATÝ, Robin, POLÁKOVÁ, Lenka. Mýty kolem rodinné mediace. *Rodinné listy*, 2013, č. 9, s. 36.

¹⁷⁶ NOVÁKOVÁ, HOLÁ. Rodinná mediace jako sociální služba. In HOLÁ, Lenka a kol.: *Mediace a možnosti využití...*, s. 150.

¹⁷⁷ Workshop konaný dne 23. 11. 2016 na Právnické fakultě UP, přednášející PhDr. Lenka Poláková.

¹⁷⁸ Z internetových stránek Mediačního centra Olomouc [online]. mol.cz, [cit. 24. ledna. 2017]. Dostupné na <http://www.mcol.cz/>.

4.6 Legislativní možnosti rodinné mediace a její využívání v praxi

Možnosti rodinné mediace v rámci platného legislativního rámce jsou rozličné. Velice kladně hodnotím snahu zákonodárce zakomponovat mediaci, resp. rodinnou mediaci do jednotlivých zákonů. Prostřednictvím nařízení prvního setkání se zapsaným mediátorem nebo upozornění na možnost využít mediaci dle ZoM nebo sociální poradenství dle ZSS, se tak tento institut dostává do širšího povědomí laické veřejnosti a v neposlední řadě, také pomáhá přispívat ke zvýšení četnosti jejího využívání v praxi. Tento záměr ostatně vyplývá i z důvodové zprávy k ZoM, která uvádí, „*proto aby byl institut mediace v praxi skutečně využíván, je nezbytné, aby se o něm i o možnostech jeho využití účastníci dozvěděli. Z tohoto důvodu by je měl soud o takové možnosti vhodně informovat, ke čemuž směřují navrhované legislativní změny.*“¹⁷⁹ V tomto směru nelze opomíjet také význam ukládání výchovných opatření a povinnosti využít odbornou poradenskou pomoc orgány sociálně-právní ochrany.

Na druhou stranu je úprava rodinné mediace v rámci jednotlivých zákonů terminologicky nejednotná a často zavádějící. Na vznikající otázky zákon neodpovídá. Odpovědi nedává ani komentářová literatura, v současné době se ale objevuje velké množství odborných článků, které alespoň částečně kompenzují tyto mezery. Nezbytvá než počkat, jak se k některým otázkám postaví soudní praxe.

Možnosti rodinné mediace v rámci právního řádu ČR jsou široké, avšak praxe stále ukazuje, že je na svůj možný potenciál využívána málo.¹⁸⁰ I když, jak dokazuje přehled o průběhu řízení v občanskoprávních věcech za rok 2016, bylo nařízeno setkání s mediátorem celkem v 658 případech, což je jednou tolik než v roce 2015 (315 případů). Za rok 2014 tomu tak bylo ve 140 případech (viz příloha č. 1).¹⁸¹ Stejně tak v opatrovnických věcech je možno vysledovat nárůst četnosti nařízení setkání s mediátorem (viz Příloha č. 2).¹⁸² Ze statistických dat tak vyplývá, že soudy pomalu ale jistě přivykají k tomuto institutu, avšak jde pořád o malé číslo vzhledem k celkovému počtu pravomocných rozhodnutí soudů v občanskoprávních věcech (viz Příloha č. 4).¹⁸³

¹⁷⁹ Důvodová zpráva k zákonu o mediaci [online]. mediator – praha.cz, 15. června 2011 [cit. 28. října 2016]. Dostupné na <<http://mediator-praha.cz/docs/zakon-o-mediaci-duvodova-zprava.pdf>>.

¹⁸⁰ HOLÁ, Lenka. *Praktické aspekty mediace v ČR*. [online]. pravni prostor.cz, 22. června 2015 [cit. 28. ledna 2017]. Dostupné na <<http://www.pravni-prostor.cz/clanky/ostatni-pravo/prakticke-aspekty-mediace-v-cr>>.

¹⁸¹ Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Přehled o průběhu řízení v občanskoprávních věcech 2016* [online]. portal.justice.cz, 8. února 2017 [cit. 18. února 2017]. Dostupné na <<http://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>>.

¹⁸² Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Přehled o průběhu řízení v opatrovnických věcech 2016* [online]. portal.justice.cz, 8. února 2017 [cit. 18. února 2017]. Dostupné na <<http://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html;jsessionid=260eebfce25900f82cbc565925b4>>.

¹⁸³ Český statistický úřad. *Statistická ročenka České republiky – 2016* [online]. czso.cz, 23. listopadu 2016 [cit. 28. ledna 2017]. Dostupné na <<https://www.czso.cz/csu/czso/27-soudnictvi-kriminalita-nehody-dhslbдже1>>.

Pokud se na danou problematiku podíváme z hlediska konkrétního soudu v ČR, zjistíme, že mediace stále moc využívaná není. Na žádost o poskytnutí informace¹⁸⁴ adresovanou Okresnímu soudu ve Vsetíně mi bylo sděleno, že za dobu od účinnosti ZoM, tj. od 1. 9. 2012 do 31. 12. 2016, bylo nařízeno první setkání se zapsaným mediátorem ve smyslu § 100 odst. 2 osř celkem v šesti případech, z toho se čtyři případy týkaly rodinných konfliktů a zbytek byl nařízen ve věci rozvodu manželství. K nařízení účasti na mediačním jednání dle § 474 odst. 1 zřs došlo za výše zmíněnou dobu pouze v jednom případě (viz Příloha č. 3).

Co se týká využívání mediace na základě ZSPO. Z ročních výkazů o výkonu sociálně-právní ochrany dětí za roky 2014 – 2015 vyplývá, že v roce 2015 bylo v rámci výchovných opatření nařízeno první setkání se zapsaným mediátorem ve čtyřech případech a za rok 2014 v osmi, přičemž povinnost využít odbornou poradenskou pomoc byla nařízena za rok 2015 v 54 případech a za rok 2014 ve 48 případech (viz Příloha č. 5).¹⁸⁵

V současné době je důležitá Zpráva Komise Evropskému parlamentu, Radě a Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru o provádění Směrnice 2008/52/ES. Cílem Směrnice 2008/52/ES bylo mimo jiné usnadnit přístup k tomuto alternativnímu způsobu řešení sporů. Ze závěru zprávy vyplývá, že měla významný dopad na právní předpisy v mnoha členských státech EU a dala podnět k širšímu využívání mediace ve vnitrostátním kontextu v rámci celé EU. Avšak rozsah dopadu na jednotlivé členské státy se liší podle úrovně jejich stávajících mediačních systémů. Na druhé straně je poukazováno právě na nevyužívání mediace ze strany soudů, proto je apelováno na členské státy, aby se snažily zvýšit počet případů, v nichž soudy účastníky k využití mediace vyzvou. A to prostřednictvím zlepšování ekonomické atraktivity mediace oproti soudnímu řízení, povinnosti soudů zvažovat mediaci v každé fázi soudního řízení, povinných informativních setkání v rámci soudního řízení nebo požadavku na strany sporu, aby ve svých žalobách uváděly, zda se pokusily o mediaci.¹⁸⁶

Na základě výše uvedeného je více než zřejmé, že ohlas jaký s sebou ZoM přinesl, se v praxi až s takovým ohlasem neseskal. Aby se mediace v ČR mohla posunout z fáze položení základního stavebního kamene v podobě ZoM do další fáze, tedy aby byla také využívána, je nutné se zamyslet nad vytvořením kritérií pro výběr případů vhodných pro mediaci a s tím související organizace vzdělávání pro soudce v této oblasti, dále nad vytvořením instituce mající koordinační, metodickou a vzdělávací funkci, nad vznikem profesního sdružení mediátorů, nad

¹⁸⁴ Ve smyslu zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁸⁵ Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. *Roční výkazy o výkonu sociálně – právní ochrany dětí za roky 2010 – 2015* [online]. mpsv.cz, [cit. 31. ledna 2017]. Dostupné na <<http://www.mpsv.cz/cs/7260>>.

¹⁸⁶ *Zpráva Komise Evropskému parlamentu, Radě a Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru o provádění směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/52/ES o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech* [online]. eur-lex.europa.eu, 26. srpna 2016 [cit. 28. ledna 2017]. Dostupné na <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016DC0542&from=CS>>.

větší propagaci mediace a podpoře ze strany státu, atd.¹⁸⁷ Pozitivní je však zjištění, že v současné době vznikla při Ministerstvu spravedlnosti ČR tzv. Pracovní skupina k mediaci, mezi jejíž hlavní úkoly patří podpora širšího využívání mediace, její systémové zakotvení a rozvoj profese mediátora.¹⁸⁸

I já cítím, že povědomí o mediaci mezi veřejností není takové, jaké by mělo být. Často slychávám, že si lidé mediaci pletou s meditací. Dle mého názoru se může rodinná mediace dostat mezi veřejnost a tím i zvýšit četnost jejího využívání dvěma hlavními cestami. Jednak aktivitou ze strany soudů a orgánů sociálně-právní ochrany, jelikož zákon jim k tomu dává určité legislativní nástroje. K tomu, aby se tak stalo, musely by být tyto nástroje reálně více využívány. Přitom mediace jako taková by pomohla odbřemenit už tak přehlcený soudní aparát.

Druhou cestou je její větší propagace třeba ze strany Ministerstva spravedlnosti prostřednictvím reklamních kampaní na internetu, v televizi nebo volně dostupných propagačních letáků.¹⁸⁹ Také by byla možná propagace ze strany samotných advokátů, i když jejich důvody pro nepropagaci chápu. Avšak musím podotknout, že v současné době jsou již i takové advokátní kanceláře, které samy odkazují své klienty na služby mediátorů.

Kladně také hodnotím snahy dostat mediaci na univerzitní půdu právnických fakult mezi studenty, protože tak se může tento institut dostat mezi novou generaci budoucích právníků a jejich prostřednictvím blíž k lidem. Já sama jsem se díky absolvování povinně volitelných předmětů Mimosoudní metody řešení sporů a mediace a Řešení konfliktů a mediace o mediaci dozvěděla a mohla jsem si dokonce vyzkoušet mediování rodinného konfliktu se zpětnou vazbou od zkušené mediátorky Lenky Holé.

¹⁸⁷ HOLÁ, Lenka. *Praktické aspekty mediace v ČR*. [online]. pravni prostor.cz, 22. června 2015 [cit. 28. ledna 2017]. Dostupné na <<http://www.pravni prostor.cz/clanky/ostatni-pravo/prakticke-aspekty-mediace-v-cr>>.

¹⁸⁸ *Pracovní skupina k mediaci vznikla i zásluhou právnické fakulty* [online]. zurnal.upol.cz, 4. února 2017 [cit. 6. února 2017]. Dostupné na <<http://www.zurnal.upol.cz/nc/zprava/news/718/>>.

¹⁸⁹ HOLÁ, Lenka. *Praktické aspekty mediace v ČR*. [online]. pravni prostor.cz, 22. června 2015 [cit. 28. ledna 2017]. Dostupné na <<http://www.pravni prostor.cz/clanky/ostatni-pravo/prakticke-aspekty-mediace-v-cr>>.

5 Rodinná mediace a možnosti jejího využití v praxi z hlediska vhodnosti konfliktů

V předchozích kapitolách jsem se zabývala specifiky a legislativními možnostmi rodinné mediace. Poslední kapitolu bych chtěla věnovat konfliktům vyplývajících z rodinných vztahů a jejich vhodnosti a řešitelnosti prostřednictvím rodinné mediace. Chtěla bych nalézt možnosti a limity rodinné mediace v rámci rodinných konfliktů.

Rodinnou mediací je mediace, jež se zaměřuje na řešení konfliktů vyplývajících z rodinných vztahů.¹⁹⁰ Tímto je vymezen její předmět. Právo hovoří o konfliktech vyplývajících z rodinněprávních vztahů,¹⁹¹ které bývají vymezovány jako „osobní a s nimi spojené majetkové vztahy zvláštního charakteru, které, vznikají z manželství a sounáležitosti k rodině.“ Na základě kritéria biosociální determinance lze za rodinněprávní vztahy považovat vztahy mezi rodiči a dětmi (prostřednictvím nich i širší příbuzenské vztahy), vztahy mezi manžely a vztahy náhradní rodinné výchovy.¹⁹² Jsou typické svou emocionalitou a citovými vazbami, čímž se odlišují od občanskoprávních vztahů¹⁹³

V rodinněprávních vztazích dochází z právního hlediska k nespočtu konfliktů, bývají rozdělovány do tří skupin, a to na konflikty mezi manžely, mezi rodiči a mezi rodiči a dětmi.¹⁹⁴ Tomuto členění odpovídají také aplikační oblasti rodinné mediace, kterými jsou rozvodová a rodinná mediace v užším slova smyslu. Vedle rozvodové mediace se objevuje ještě partnerská mediace řešící konflikty rozcházejících se partnerů žijících v nesezdaném soužití. Rozvodová mediace je považována za největší aplikační oblast. Jak už její název napovídá, týká se zejm. konfliktů mezi rozvádějícími se nebo rozvedenými manžely. Soustředí se hlavně na řešení finančních a majetkových konfliktů souvisejících s rozvodem. Ale také na otázky výživy a výchovy dětí a kontaktu dítěte s rodiči nebo prarodiči.¹⁹⁵ Lze k ní přistoupit před, při nebo i po rozvodu. Rodinná mediace v užším slova smyslu se uplatní v případě konfliktů vzniklých ve vzájemném soužití rodičů, dětí a prarodičů.¹⁹⁶ Trošku mimo leží tzv. rodinná mediace ve zdravotnictví, zabývající se zanedbáním lékařské péče ve zdravotnických zařízeních, právem pacienta na smrt,

¹⁹⁰ § 2 písm. b) ZoM

¹⁹¹ HOLÁ. In HOLÁ, Lenka a kol.: *Rodinná mediace...*, s. 42.

¹⁹² HRUŠÁKOVÁ, Milana. In HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČOVÁ, Zdeňka: *České rodinné právo...*, s. 34 – 35.

¹⁹³ WESTPHALOVÁ, HRUŠÁKOVÁ, SPÁČIL. Legislativní možnosti a meze mediace konfliktu v rodinněprávních vztazích. In HOLÁ, Lenka a kol.: *Mediace a možnosti využití...*, s. 105.

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 106.

¹⁹⁵ SOBOTKOVÁ. Psychologické aspekty rodinné mediace. In HOLÁ, Lenka a kol.: *Mediace a možnosti využití...*, s. 92.

¹⁹⁶ HOLÁ. In HOLÁ, Lenka a kol.: *Rodinná mediace* s. 107 – 108.

odmítnutím léčby nebo život zachraňujícího zákroku. Jde o aplikační oblast, která u nás doposud moc známa a využívána není.¹⁹⁷

Pro nalezení možností a limitů uplatnění rodinné mediace v praxi je nutné se blíže zaměřit na jednotlivé konflikty vyplývající z rodinněprávních vztahů a na základě nich následně tyto možnosti a limity stanovit.

5.1 Konflikty mezi manžely

Mezi manžely může v průběhu manželství docházet k mnohým neshodám, většinou jde o neshody týkající se jejich společného soužití a každodenních povinností, ale také o konflikty týkající se správy společného jmění manželů (dále již jen „SJM“). Pokud tyto neshody zůstanou dlouhodobě neřešeny, mohou vyústit až v rozvod manželství a s ním související konflikty.¹⁹⁸

Během manželství se často manželé nedokážou shodnout na podstatných záležitostech týkajících se rodiny. Může se jednat o otázky umístění rodinné domácnosti, o způsobu života rodiny a o záležitostech týkajících se nezletilých plně nespěprávných dětí. Zákon stanoví, že se mají manželé primárně dohodnout. V případě, že by se manželé nemohli na takové podstatné záležitosti shodnout, poněvadž jeden z manželů nechce dát souhlas, aniž by k tomu měl závažný důvod nebo pro neschopnost projevu vůle, stanoví ObčZ pojistku v podobě nahrazení souhlasu rozhodnutím soudu.¹⁹⁹

Dle mého názoru má rodinná mediace místo pouze v prvním případě, a to kdy jeden z manželů odmítá dát souhlas bez vážného důvodu. Zásah soudu vnímám až jako ultima ratio, ostatně i zákon se snaží vést manžele nejprve k dohodě.²⁰⁰ Ve druhém případě, kdy je např. jeden z manželů dlouhodobě v kómatu a není schopen vůli vůbec projevit, je nahrazení souhlasu soudem na místě.²⁰¹

Dlouhodobé a neřešené neshody mohou vyústit až v radikální řešení a to rozvod manželství. Český právní řád rozeznává v závislosti na nutnosti dokazování příčin rozvratu manželství dvě varianty rozvodu, a to rozvod se zjišťováním (základní úprava) a bez zjišťování příčin rozvratu (tzv. smluvený rozvod).²⁰² V případě základní úpravy rozvodu dle § 755 ObčZ může být manželství rozvedeno pouze tehdy, je-li soužití manželů hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno a nelze očekávat jeho obnovení. S ohledem na § 389 odst. 2 zřs by měl soud i zde vést manžele k odstranění rozvratu a usilovat o jejich smíření. V § 9 zřs je

¹⁹⁷ SOBOTKOVÁ. Psychologické aspekty rodinné mediace. In HOLÁ, Lenka a kol.: *Mediace a možnosti využití...*, s. 95.

¹⁹⁸ WESTPHALOVÁ, SPÁČIL, HRUŠÁKOVÁ. Legislativní možnosti a meze mediace konfliktu v rodinněprávních vztazích. In HOLÁ, Lenka a kol.: *Mediace a možnosti využití...*, s. 106.

¹⁹⁹ § 692 odst. 1 a 2 ObčZ

²⁰⁰ § 692 odst. 2 ObčZ

²⁰¹ KRÁLÍČKOVÁ. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol.: *Rodinné právo...*, s. 65.

²⁰² Tamtéž, s. 85.

stanoveno, že soud vede účastníky k nalezení smírného řešení a za tím účelem je informuje o možnosti mediačního jednání. Proto má i v případě sporného rozvodu rozvodová mediace své místo.

Ve druhém případě, soud manželství rozvede i bez zjišťování příčin rozvratu připojil-li se manžel k návrhu na rozvod manželství, jenž podal druhý z manželů. Mezi další podmínky, které musí být splněny, patří trvání manželství alespoň jeden rok a manželé spolu déle než 6 měsíců nežijí, manželé, jež jsou rodiči nezletilého plně nesvéprávného dítěte, se dohodli na úpravě poměrů k dítěti pro dobu po rozvodu a soud jejich dohodu schválil a dále se dohodli na úpravě svých majetkových poměrů, svého bydlení, popřípadě i výživného pro dobu po rozvodu.²⁰³ Právě v rámci sjednávání těchto dohod může mít rozvodová mediace své místo. Zde je však kladen velký důraz na právní formu těchto dohod a jejich soulad s právem, neboť budou předkládány rozvodovému soudu.²⁰⁴

Prostřednictvím rodinné mediace mohou být řešeny pouze konflikty související s rozvodem, nikoli samotný rozvod, jelikož manželství může rozvést pouze soud. Mezi konflikty související s rozvodem lze zařadit otázku vypořádání SJM, které rozvodem zaniká. Dle § 708 odst. 1 ObčZ je SJM definováno jako vše, co manželům náleží, má majetkovou hodnotu a není vyloučeno z právních poměrů. SJM podléhá zákonnému, smluvenému nebo rozhodnutím soudu založenému režimu.²⁰⁵ O vypořádání SJM může být manžely uzavřená dohoda dle § 738 ObčZ, popř. po uplynutí 3 let nastupuje zákonná domněnka o jeho vypořádání nebo se strany mohou obrátit na soud.²⁰⁶ Pokud bude při vypořádání SJM uzavřena mediační dohoda, potom bude v rámci zahájeného soudního řízení schvalována formou soudního smíru.²⁰⁷

Dále sem patří také otázka bydlení po zániku manželství. Manželé mají obydli tam, kde mají rodinnou domácnost.²⁰⁸ ObčZ se této problematice poměrně podrobně věnuje v §§ 768 – 770, prostřednictvím nichž se snaží nastavit pravidla v případě konfliktu. Vždy ale do popředí staví dohodu bývalých manželů. V neposlední řadě je mezi konflikty spojené s rozvodem zařazováno i výživné rozvedeného manžela dle § 760 ObčZ. Primárně se rozsah a způsob vyživovací povinnosti řídí dohodou manželů, popř. rozvedených manželů. Teprve, když k dohodě nedojde, může na návrh druhého z manželů rozhodnout soud.²⁰⁹

²⁰³ § 757 ObčZ

²⁰⁴ KOVÁČOVÁ. In HOLÁ, Lenka a kol.: *Rodinná mediace...*, s. 76.

²⁰⁵ § 708 odst. 2 ObčZ

²⁰⁶ KOVÁČOVÁ. In HOLÁ, Lenka a kol.: *Rodinná mediace...*, s. 79.

²⁰⁷ ČUHELOVÁ, Kateřina, ŠMÍD, Ondřej. Mediace v některých rodinně-právních věcech dle lege ferenda. *Právní fórum*, 2012, č. 5, s. 176.

²⁰⁸ § 743 odst. 1 ObčZ

²⁰⁹ § 761 ObčZ

5.2 Konflikty mezi rodiči

Konfliktů mezi rodiči je mnoho, mohou vznikat v souvislosti s výkonem rodičovské odpovědnosti nebo mohou být spojeny s hrazením výživného.²¹⁰

Rodičovskou odpovědnost lze vymezit jako souhrn dílčích práv a právních pravidel, jejímž účelem je jednak realizace rodičovství a jednak ochrana práv a právem chráněných zájmů dítěte.²¹¹ Rodičovská odpovědnost zahrnuje povinnosti a práva rodičů spočívající v péči o dítě, zahrnující zejm. péči o jeho zdraví, tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, v ochraně dítěte, v udržování osobního styku s dítětem, v zajišťování jeho výchovy a vzdělání, v určení místa jeho bydliště, v jeho zastupování a spravování jeho jmění.²¹² Jelikož rodičovská odpovědnost náleží stejně oběma rodičům,²¹³ stojí často před otázkami, na jejichž řešení se nedokážou dohodnout.

V souvislosti s rozvedem nebo rozpadem partnerství nesezdaného páru, jež jsou rodiči, vyvstanou otázky, komu svěřit dítě do osobní péče, jak nastavit styk s rodičem, jemuž dítě svěřeno nebylo.²¹⁴ Dle § 907 ObčZ může být dítě svěřeno do péče jednoho z rodičů, do střídavé či společné péče. Vleklé konflikty vyvolává i otázka stanovení výživného k nezl., neboť oba dva rodiče mají k dítěti vyživovací povinnost, která rozvedem nezaniká, nezávisí ani na nabytí zletilosti nebo svéprávnosti dítěte.²¹⁵

Jak dokazuje judikatura Ústavního soudu, je rodinná mediace považována za vhodné opatření za účelem zlepšení komunikace mezi rodiči nezletilého v případě rozhodování soudu o svěřením dítěte do střídavé péče. Nevhodná či vůbec neprobíhající komunikace mezi rodiči může být ve výjimečných případech důvodem pro vyloučení střídavé péče, z tohoto důvodu se musí obecné soudy nejprve zabývat příčinami její absence a pokusit se o její zlepšení, třeba právě prostřednictvím mediace.²¹⁶ Stejně tak z rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci Bergmann proti ČR vyplývá, že je pochybením obecných soudů, pokud přikročily k zákazu styku otce s dětmi, aniž by zároveň využily méně omezující prostředky, např. mediaci, sociální poradenství či rodinnou terapii.²¹⁷

ObčZ staví do popředí zájem dítěte a dohodu rodičů, ale zároveň obsahuje i pojistku v podobě rozhodnutí soudu, v případě že by se rodiče nebyli schopni dohodnout. Ve výše zmíněných záležitostech bude soud rozhodovat v rámci řízení ve věcech péče soudu o nezletilé dle § 466 a násl. zřs. I v těchto řízeních by měl soud vést rodiče k dohodě a za tím účelem může

²¹⁰ KOVÁČOVÁ. In HOLÁ, Lenka a kol.: *Rodinná mediace...*, s. 88.

²¹¹ KRÁLÍČKOVÁ. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol.: *Rodinné právo...*, s. 186.

²¹² § 858 ObčZ

²¹³ § 865 ObčZ

²¹⁴ KOVÁČOVÁ. In HOLÁ, Lenka a kol.: *Rodinná mediace...*, s. 88.

²¹⁵ § 859 ObčZ

²¹⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 30. prosince 2014, sp. zn. I. ÚS 1554/14, body 31 a 38.

²¹⁷ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci Bergmann proti ČR ze dne 27. října 2011, stížnost č. 8857/08.

uložit účast na mediačním jednání.²¹⁸ Rodinná mediace má tedy i v těchto konfliktech své místo. Pro rodinné věci jde o vhodnější způsob řešení konfliktu, neboť v nich jde hlavně o nezl. dítě, o jeho nejlepší zájem, což se zákonodárce snaží zdůrazňovat, avšak rodiče na to často zapominají a staví do středu své potřeby a zájmy. Dobrý rodinný mediátor by jim měl proto pomoci odstříhnout se od jejich konfliktu, který mají mezi sebou a zaměřit se na zájem společného dítěte.

5.3 Konflikty mezi rodiči a dětmi

Pro účely této podkapitoly rozdělují konflikty na ty, které vznikají mezi rodiči a nezl. plně nespolečnými dětmi (dále jen „nezl. děti“) a na ty vznikající mezi rodiči a zletilými společnými dětmi (dále jen „zletilé děti“).

Ve vztahu rodiče a nezl. dítěte dochází často k výchovným konfliktům. Rodiče nesouhlasí s trávením volného času dítěte, s kamarády, s nimiž se stýká. K tomu se často přidávají problémy s prospěchem ve škole, záškoláctví, kouření, drogy, alkohol. V období dospívání vyjadřuje dítě neshovívavost vůči rodičům, což může v extrémních případech vyústit až v násilí vůči nim.²¹⁹

Konflikty mezi rodiči a zletilými dětmi lze zařadit mezi tzv. mezigenerační konflikty. Někteří autoři uvádí, že mezigenerační mediace lze předpovídat nadějnou budoucnost.²²⁰ Dle literatury se mohou tyto konflikty zakládat na špatné komunikaci mezi nimi, na neshovívavosti rodičů s výběrem životního stylu, vzdělání či profesního zaměření zletilého dítěte.²²¹ Obecně řečeno jsou tyto konflikty shodné s těmi, které se vyskytují mezi rodiči a nezl. dětmi v období dospívání, avšak s tím rozdílem, že v tomto případě je již zletilé dítě plnohodnotným a plně společným člověkem, na jehož život a životní styl už rodiče nemají takový vliv.

Mezi další konflikty, již typické pro vztah rodiče a zletilého dítěte, které je již samo rodičem a má vlastní domácnost, patří otázky výchovy dětí, zda vůbec mít děti a kdy, bydlení, vedení domácnosti, účasti rodičů na vedení domácnosti zletilého dítěte, vícegenerační bydlení. Dále také péče a pomoc ve stáří, vyživovací povinnost zletilých dětí ke svým rodičům, nezájem o ně. Problémem se může stát i styk vnuka či vnučky se svými prarodiči, v případě kdy zletilé dítě brání v jejich vzájemném styku.²²²

Lze konstatovat, že vztahy rodičů a dětí jsou mnohdy velmi složité, dynamické, vyvíjející se. Pro tyto vztahy je typická tzv. teorie připoutání, dle které se dítě nejprve připoutá k rodičům, získává vztah založený na bezpečí. Následuje fáze bouření, plná konfliktů a emocí, jelikož se dítě

²¹⁸ § 474 odst. 1 zřs

²¹⁹ WESTPHALOVÁ, SPÁČIL, HRUŠÁKOVÁ. Legislativní možnosti a meze mediace konfliktu v rodinněprávních vztazích. In HOLÁ, Lenka a kol.: *Mediace a možnosti využití...*, s. 106.

²²⁰ PLAMÍNEK: *Mediace, nejúčinnější lék...*, s. 150.

²²¹ HOLÁ In HOLÁ, Lenka a kol.: *Rodinná mediace ...*, s. 36.

²²² Tamtéž, s. 37.

snaží prosadit vlastní individualitu. Proces je zakončen fází opuštění rodiny a uvolněním sociálních vazeb.²²³

5.4 Ostatní konflikty

Dle mého názoru konflikty mezi manžely, rodiči a rodiči a dětmi není předmět rodinné mediace ani zdaleka vyčerpán. Vyjdeme-li ze zákonné definice rodinné mediace jako mediace zabývající se řešením konfliktů vyplývajících z rodinných vztahů, přičemž je třeba rodinné vztahy vykládat v širším smyslu, nikoli pouze jen jako vztahy mezi rodiči a dětmi. Potom lze rodinnou mediaci vztáhnout i na rodinné vztahy vznikající v širší rodině mezi ostatními příbuznými.²²⁴ Přitom si lze pomoci definicí osob blízkých dle § 22 ObčZ, za které zákon považuje příbuzné v řadě přímé, sourozence, manžele nebo registrované partnery, jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném, pokud by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pocítovala jako újmu vlastní. Má se za to, že osobami blízkými jsou i osoby sešvagřené nebo osoby spolu trvale žijící. Rodinná mediace se tak otevírá nespočtu konfliktů, jež mohou v rámci široké rodiny vznikat.

Napadají mne konflikty mezi sourozenci nebo mezi širší rodinou. V těchto konfliktech půjde spíše o majetek.²²⁵ Sourozenci se mohou přít o rodinné dědictví. O rodinný dům, který byl darován otcem dvěma sourozencům, čímž mezi nimi vzniklo spoluvlastnictví. Ne nadarmo je spoluvlastnictví již římským právem nazýváno jako „vynález d'áblův“. O tom svědčí i římské přísloví, že „*majetkové společenství je matkou nesvárů*“ (communio est mater rixarum).²²⁶

S ohledem na vymezení osob blízkých lze rodinnou (partnerskou) mediaci použít i na konflikty vznikající mezi registrovanými partnery,²²⁷ přičemž registrovaným partnerstvím se rozumí trvalé společenství dvou osob stejného pohlaví vzniklé zákonem stanoveným způsobem.²²⁸

5.5 Limity rodinné mediace z hlediska konfliktů

Při studiu odborné literatury pro téma mé diplomové práce, jsem se často setkávala s názory, že všechny druhy rodinných konfliktů mohou být otevřeny k posouzení

²²³ WESTPAHOVÁ, SPÁČIL, HRUŠÁKOVÁ. Legislativní možnosti a meze mediace konfliktu v rodinněprávních vztazích. In HOLÁ, Lenka a kol.: *Mediace a možnosti využití...*, s. 106-107.

²²⁴ GRYGAR: *Zákon o mediaci a související předpisy...*, s. 13.

²²⁵ KOVÁČOVÁ. In HOLÁ, Lenka a kol. *Rodinná mediace...*, s. 66.

²²⁶ KRÁLÍK, Michal. In ŠVESTKA, Jirí a kol. *Občanský zákoník I., II.* 1 vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 732.

²²⁷ PLAMÍNEK: *Mediace, nejúčinnější lék...*, s. 150.

²²⁸ § 1 odst. 1 zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů.

prostřednictvím rodinné mediace,²²⁹ někdy dokonce i s tím, že je „všelékem“ na všechny rodinné konflikty. Avšak na tomto neexistuje ve světě ani u nás jednoznačná shoda.²³⁰

Obecně platí, že rodinné konflikty nemají právní základ,²³¹ jen jejich řešení je upraveno zákonem, hlavně v ObčZ.²³² V rodině tak může vznikat nespočet konfliktů a není možné je všechny obsáhnout, proto jsem se v předcházejících podkapitolách snažila uvést jen ty nejtypičtější. Za účelem nalezení mezi rodinné mediace budu konflikty členit na vhodné, nevhodné a diskutabilní, o jejichž vhodnosti či nevhodnosti nepanuje jednoznačná shoda.

Literatura se shoduje na tom, že rodinná mediace je obecně vhodná tam, kde je potřeba urovnat citlivé emocionální problémy, kde mezi stranami funguje dlouhodobý vztah a existuje zájem stran na tom, aby pokračoval. Přičemž se musí jednat o konflikty, kdy lze mezi stranami něco regulovat. Předpokladem je, že si jsou strany rovny. Mělo by jít o jedince, kteří spolu musí i nadále fungovat, např. rozvádějící se rodiče nezletilého dítěte.²³³

Z právního pohledu (z pohledu rodinného práva) jsou vhodné konflikty týkající se rodinného soužití, úpravy styku rodiče s nezletilým dítětem, výživného dětí a partnerů, osvojení, majetkových a bytových věcí souvisejících s rozvodem a ukončením společného soužití partnerů, dále také péče o nemohoucí příbuzné.²³⁴ Z praktického hlediska se rodinná mediace využívá také v případě sporů o rodinný majetek, typicky půjde o spory např. mezi sourozenci, kteří se prou o rodinné dědictví. Dále při sepisu předmanželských smluv, při mezigeneračních konfliktech (např. mezigenerační soužití, péče o rodiče a prarodiče), rodinné podnikání.²³⁵

Také se objevuje mediace v náhradní rodinné péči, která staví na podpoře a zachování vztahu dětí k biologickým rodičům a na podpoře styku dítěte s jeho biologickou rodinou.²³⁶ Hlavně v rámci pěstounské péče dle § 47a odst. 1 písm. e) a h) ZSPO. Za náhradní rodinnou péči se považuje svěřenectví, pěstounství a osobní péče poručníka. Tyto instituty mají společné to, že je zachován statusový poměr rodiče a dítěte. Dítě je stále právně dítětem svých biologických rodičů a ve většině případů mají rodiče zachovánu také vyživovací povinnost k dítěti. Jednotlivé instituty se odlišují hlavně svým účelem, předpoklady a důsledky pro dítě.²³⁷

²²⁹ WESTPHALOVÁ, SPÁČIL, HRUŠÁKOVÁ. Legislativní možnosti a meze mediace konfliktu v rodinněprávních vztazích. In HOLÁ, Lenka a kol.: *Mediace v teorii...*, s. 110.

²³⁰ HOLÁ. In HOLÁ, Lenka a kol.: *Rodinná mediace...*, s. 118.

²³¹ WESTPHALOVÁ, SPÁČIL, HRUŠÁKOVÁ. Legislativní možnosti a meze mediace konfliktu v rodinněprávních vztazích. In HOLÁ, Lenka a kol.: *Mediace v teorii...*, s. 108.

²³² VANĀKOVÁ, Eva. Interdisciplinární přístup k řešení rodinných sporů. In HOLÁ, Lenka a kol.: *Mediace a možnosti využití...*, s. 438.

²³³ HOLÁ: *Mediace v teorii...*, s. 171 – 172.

²³⁴ HOLÁ. In HOLÁ, Lenka a kol.: *Rodinná mediace...*, s. 117.

²³⁵ TUROŇOVÁ, Jana. *Spory vhodné k mediaci*. [online]. mediaceturonova.cz, [cit. 18. ledna 2017]. Dostupné na <http://www.mediaceturonova.cz/vhodne-sporu>.

²³⁶ SUDOVOÁ, Markéta, KONEČNÁ, Hana. Mediace v náhradní rodinné péči aneb asistovaný kontakt. In HOLÁ, Lenka, MALACKA, Michal a kol.: *Mediace a reflexe...*, s. 220 – 227.

²³⁷ WESTPHALOVÁ, Lenka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol.: *Rodinné právo...*, s. 279.

Naproti tomu není rodinná mediace vhodná, pokud subjekty procházejí dlouhodobou hlubokou emocionální vztahovou krizí, pokud je mezi účastníky nerovnost, ať už finanční nebo poziční, nebo pokud se ve vztahu vyskytne rozpor v síle stran. Dále by se k mediaci nemělo přistupovat, je-li jedna ze stran mentálně oslabená nebo trpí psychickou poruchou. V neposlední řadě je aplikace vyloučena také tam, kde jsou strany rozdílného náboženského vyznání, kultury nebo politické příslušnosti. Rodinná mediace by neměla být aplikována ani v případech závislosti na návykových látkách, nebo pokud strana nechce poskytovat veškeré informace.²³⁸

Ale i v těchto případech lze diskutovat o jejich vhodnosti. Jako příklad uvádím využití mediace u dlouhodobě abstinujících osob se závislostí. Z výše uvedeného vyplývá, že konflikty, v nichž se objevují osoby závislé na návykových, jsou k mediaci nevhodné, což je dáno především chováním, myšlením a změnou emočního prožívání. Avšak v léčebnách se objevují i tací, kteří se snaží začlenit zpět do společnosti. K tomu si potřebují vyřešit i své rodinné konflikty, hlavně ve vztahu ke svým rodičům, neboť se často stává, že jsou tyto vztahy poznamenány ať už drogovou nebo alkoholovou závislostí. Nelze opomíjet ani skutečnost navazování partnerských vztahů mezi abstinujícími pacienty. Jelikož je s abstinencí spojena emocionální nerovnováha a konflikty jsou více než časté, je využití rodinné mediace v takto chráněném prostředí žádoucí.²³⁹ To je důkazem toho, že rodinná mediace může být i pro zdánlivě nevhodný případ velkým přínosem.

Pro úplnost uvádím, že se objevují i tzv. specifické případy, které mohou být zařazeny jak mezi vhodné, tak i nevhodné. Jde především o rodinnou mediaci v případech násilí mezi rodiči, v některých případech konfliktů mezi rodiči a dětmi nebo otázka emancipace nezletilého.²⁴⁰

Spojení slov domácí násilí a mediace vyvolává vášnivé diskuse. Rodinná mediace v případech domácího násilí má své odpůrce i příznivce. Odpůrci argumentují nerovností, jež se mezi agresorem a obětí vytváří. Za domácí násilí bývá považováno násilí mezi osobami sobě navzájem blízkými, žijící ve společné domácnosti. Může být psychického, fyzického či sexuálního rázu stupňující se intenzity. Rodinná mediace je vhodná pouze v případech ojedinělého, nikoli dlouhodobého násilí.²⁴¹

Mediace v případech domácího násilí je velice specifická a náročná zároveň. Lze k ní přikročit pouze za dodržení určitých podmínek. Předně sama oběť i agresor musí chtít mediaci podstoupit. Musí být dobrovolná. Sám mediátor by měl být zvěhlý v problematice domácího násilí, konkrétní situaci posuzovat individuálně, důkladně zvažovat, kterým tématům se věnovat,

²³⁸ HOLÁ: *Mediace v teorii...*, s. 170-171.

²³⁹ RŮŽIČKA, Michal. Využití mediace u dlouhodobě abstinujících klientů se závislostí. In HOLÁ, Lenka a kol.: *Mediace a možnosti využití...*, s. 427 – 429.

²⁴⁰ HOLÁ. In HOLÁ, Lenka a kol. *Rodinná mediace...*, s. 130.

²⁴¹ ZAKOUŘILOVÁ, Eva. Mediace v domácím násilí mezi rodiči. In HOLÁ, Lenka, MALACKA, Michal a kol.: *Mediace a reflexe...*, s. 369 – 370.

mediaci vést tak, aby nebyla bagatelizována situace oběti a zároveň nesnižována závažnost chování agresora, měl by zajistit určitá bezpečnostní opatření. Je více než důležité, aby účastníci věděli, že mohou mediaci kdykoli ukončit. Mediace probíhá většinou prostřednictvím oddělených jednání. Je vhodné, aby mediaci vedli dva mediátoři v páru.²⁴²

U nás je v teoretické rovině diskutována mediace v konfliktech mezi rodiči a dospívajícími dětmi s rizikem násilí na nich a jejich týrání.²⁴³

Za specifický případ je považována i mediace v případě emancipace nezletilého. Jelikož se plně svéprávným stává člověk až dovršením 18. roku věku, lze plnou svéprávnost před dosažením zletilosti nabýt mj. přiznáním svéprávnosti (tzv. emancipací).²⁴⁴ Svéprávností je způsobilost nabývat vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem.²⁴⁵ Svéprávnost lze přiznat pouze rozhodnutím soudu, avšak za splnění zákonem stanovených podmínek, a to na návrh nezl., který dosáhl věku alespoň 16 let, osvědčil schopnost sám se živit a obstarávat si své záležitosti, a pokud s tím jeho zákonný zástupce vysloví souhlas. V ostatních případech soud návrhu vyhoví, je-li to z vážných důvodů v zájmu nezl.²⁴⁶ Rodinná mediace je na místě, kdy rodiče s emancipací svého dítěte nesouhlasí. Nezletilý je plnohodnotným účastníkem řízení, jelikož jde o konflikt mezi ním a rodiči, nikoli mezi rodiči navzájem.²⁴⁷

Na základě rozboru nejčastějších konfliktů, k nimž může v rodinných vztazích docházet a vymezení vhodných a nevhodných případů pro rodinnou mediaci, docházím k závěru, že konflikt, jako předmět rodinné mediace, není tím, co by nastavilo její limity. Jak jsem uvedla výše i konflikty, jež jsou považovány za nevhodné, jsou za určitých okolností mediovatelné. Jako příklad uvádím zmíněnou mediaci v případě závislosti na návykových látkách nebo mediace v případě domácího násilí. Proto nelze striktně stanovit, že nevhodný konflikt je automaticky nemediovatelný prostřednictvím rodinné mediace.

Dle mého názoru jsou to právě strany konfliktu, které určují jeho vhodnost či nevhodnost pro rodinnou mediaci a tím nastavují i její meze. Vyvozují tak z vymezení nevhodných případů pro rodinnou mediaci. Zjevná nerovnost mezi stranami, neochota poskytovat veškeré informace, neochota spolu komunikovat nebo odlišnosti ve světovém názoru jsou charakteristikami vztahu mezi účastníky a jejich osobnostních vlastností, nikoli charakteristikou konfliktu jako takového. Potom i konflikt spadající do kategorie vhodných může být v dané situaci nemediovatelným právě z důvodu neochoty stran spolu komunikovat nebo konflikt řešit.

²⁴² Tamtéž, s. 373 – 377.

²⁴³ HOLÁ, Lenka a kol.: *Rodinná mediace...*, s. 138.

²⁴⁴ § 30 odst. 1 a 2 ObčZ

²⁴⁵ § 15 odst. 2 ObčZ

²⁴⁶ § 37 odst. 1 ObčZ

²⁴⁷ KOVÁČOVÁ, In HOLÁ, Lenka a kol.: *Rodinná mediace...*, s. 143-145.

Další limit nacházím i v osobě mediátora. Je na jeho zkušenostech, schopnostech a odbornosti, aby posoudil, zda je konflikt ve vztahu k vlastnostem a charakteristice vztahu účastníků mediovatelný. V nejšířší rovině, lze limit dovést i ze samotné definice rodinné mediace, tak jak ji uvádí § 2 písm. b) ZoM, tedy že se musí jednat o konflikt vyplývající z rodinných vztahů.

Každý případ, s nímž strany za mediátorem přichází je svým způsobem specifický, nelze paušalizovat, vždy bude záviset na posouzení dalších okolností. Především na tom do jaké míry jsou strany ochotny spolu spolupracovat a komunikovat, zda mají obě vůli konflikt řešit. Svou diplomovou práci jsem začínala citátem, který zní „*rukou zařatou v pěst si s druhou stranou nepotřese.*“ Tímto citátem lze mou práci také zakončit, neboť vyjadřuje myšlenku, k níž na závěr této kapitoly docházím. Pokud strany nebudou chtít spor řešit, potom budou stále vytvářet limity rodinné mediace a i zjevně mediovatelný případ bude mezi těmito konkrétními jedinci nemediovatelný.

ZÁVĚR

Rodinná mediace je jedním z alternativních způsobů řešení sporů, variantou k řešení sporů prostřednictvím autoritativní soudní moci. Jako taková má svá specifika, kterými se odlišuje od běžné mediace, což je dáno hlavně povahou konfliktů a vztahů, které jsou jejím předmětem. Konflikty vyplývající z rodinných vztahů vznikající mezi blízkými osobami jsou typické svým emocionálním nábojem, citlivostí a dlouhodobostí.

Účastníci rodinné mediace v konfliktní situaci nějakou dobu žijí, fyzicky i psychicky je vyčerpává. Jsou to osoby, jimž se rozpadá manželství, partnerství, rodina, často se dostanou do bodu, kdy už neví jak dál. Proto je velice důležité klást důraz na odborné znalosti, zkušenosti, vzdělání a vzdělávání rodinných mediátorů, a to hlavně s ohledem na následky, které by s sebou mohl přinést zásah neerudovaného a nezkušeného mediátora. V rodinných konfliktech často vystupuje nezletilé dítě, proto je více než žádoucí také citlivost a empatie mediátora. Rodinným konfliktům je nutné také přizpůsobit průběh a prostředí mediace. Dle mého názoru, je tak rodinná mediace nejvhodnější způsob, jak rodinné konflikty řešit, neboť se dokáže nejlépe přizpůsobit jejich zvláštní povaze.

Je nepopíratelné, že rodinná mediace má obrovský potenciál, což potvrzují i její legislativní možnosti. Hlavní stavební kámen rodinné mediace v ČR představuje ZoM, který reguluje činnost zapsaných mediátorů, zároveň však nevylučuje poskytování mediace nezapsanými mediátory na základě živnostenského oprávnění dle ŽivZ. Dle mého názoru jde o nežádoucí stav s ohledem na skutečnost, že takto může být rodinná mediace poskytována i osobou nedisponující žádnými odbornými znalostmi a vzděláním v mediaci. Lze tak vytknout absenci zákonného ustanovení, které by zakazovalo výkon rodinné mediace nezapsanými mediátory.

Na úpravu rodinné mediace v ZoM navazuje úprava v osř, na základě níž, může soud nařídit první setkání se zapsaným mediátorem nebo upozornit účastníky řízení na možnost využití mediace dle ZoM nebo sociálního poradenství dle ZSS. Také zřs upravuje povinnost informovat účastníky o možnosti mimosoudního smířčího či mediačního jednání. V rámci řízení ve věcech péče soudu o nezletilé může soud dle § 474 zřs rodičům dítěte uložit dokonce účast na mediačním jednání, což dle mého názoru porušuje základní princip, na němž mediace stojí, a to princip dobrovolnosti. Rodinná mediace může být také jedním z opatření ukládaných v rámci výkonu rozhodnutí o péči o nezl. děti.

V neposlední řadě také ZSPO umožňuje obecnímu úřadu obce uložit dítěti, rodičům nebo osobám odpovědným za výchovu dítěte jako jedno z výchovných opatření povinnost účastnit se prvního setkání se zapsaným mediátorem. Rodinná mediace může být také poskytována jako

bezplatná sociální služba v rámci ZSS. Takto je mediace poskytována jako sociální poradenství, na což odkazuje i osř nebo jako sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi v rámci sociální prevence.

Na druhou stranu velké množství právních předpisů vytváří nepřehledné právní prostředí, v němž je těžké se vyznat. Aplikační praxe vyvolává mnoho otázek, na něž zákon ani komentářová literatura neodpovídá. Právní předpisy jsou často nepřesné a zavádějící. Za všechny uvádím již zmíněný § 474 odst. 1 zřs umožňující nařídít účast na mediálním jednání.

I přes její široké legislativní možnosti a snahu zákonodárce dostat ji co nejbliže mezi veřejnost, však není v ČR dostatečně využívána. I když soudy mají dle § 100 odst. 2 osř pravomoc nařizovat první setkání se zapsaným mediátorem, v praxi ho moc nevyužívají, stejně jako OSPOD, který tak může učinit v rámci uložení výchovného opatření. Je to dáno možnou nedůvěrou soudců v tento institut nebo absencí obecných kritérií pro vytipování vhodných případů, přitom by rodinná mediace mohla už tak přetíženému soudnímu aparátu v mnohém pomoci. Avšak je nutné podotknout, že oproti minulým letům lze vysledovat určitý nárůst využívání tohoto institutu, přesto jde pořád o malé číslo. Nepřispívá k tomu ani fakt, že v současné době je zapsáno 212 mediátorů, z toho má jen 19 zapsanu specializaci na rodinnou mediaci.

V poslední kapitole jsem se zabývala možnostmi rodinné mediace z hlediska vhodnosti a nevhodnosti konfliktů a na základě toho se pokusila stanovit její limity. Zabývala jsem se konflikty mezi manžely, mezi rodiči a mezi rodiči a dětmi, ale také konflikty vznikající v širší rodině. Na základě svého zkoumání jsem dospěla k závěru, že nelze hovořit o vhodnosti nebo nevhodnosti konfliktu, neboť za určitých okolností případ v kategorii nevhodných pro rodinnou mediaci, může být vhodný a mediovatelný. Jako příklad uvádím mediaci v případech domácího násilí nebo u dlouhodobě abstinujících klientů se závislostí. Jsem toho názoru, že vhodnost a nevhodnost si nastavují strany konfliktu samy, a to svými osobnostními a povahovými vlastnostmi, schopností a ochotou spolu komunikovat a vůlí konflikt řešit. Pokud strany nejsou ochotny spolu komunikovat, potom i vhodný konflikt bude mezi těmito konkrétními subjekty nemediovatelný.

Z výše uvedeného je zřejmé, že možnosti využití rodinné mediace v praxi jsou široké, ale v případě jejích legislativních možností ji neaplikují ti, jež by ji aplikovat měli a veřejnost se o rodinné mediaci sama nedozví, pokud nebudeme aktivní. V případě jejího využití v praxi z hlediska konfliktů, jsou rovněž její možnosti široké, ale v tomto případě jsou to strany, které nastavují meze rodinné mediaci.

BIBLIOGRAFIE

A. Monografie

1. HOLÁ, Lenka a kol. *Rodinná mediace v České republice*. 1. vydání. Praha: Leges, 2014. 256 s.
2. HOLÁ, Lenka. *Mediace v teorii a praxi*. 1. vydání. Praha: Grada, 2011. 270 s.
3. HOLÁ, Lenka. *Mediace: způsob řešení mezilidských konfliktů*. 1. vydání. Praha: Grada, 2003. 192 s.
4. HOLÁ, Lenka a kol. *Mediace a možnosti využití v praxi*. 1. vydání. Praha: Grada, 2013. 512 s.
5. HOLÁ, Lenka, MALACKA, Michal a kol. *Mediace a reflexe jejích aktuálních trendů*. 1. vydání. Praha: Leges, 2014. 415 s.
6. HRUŠÁKONÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. vydání. Brno: Doplněk, 2006. 398 s.
7. HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. 366 s.
8. CHOLENSKÝ, Robert. *Praktický průvodce mediací podle nové právní úpravy*. 1. vydání. Praha: Linde, 2013. 304 s.
9. PLAMÍNEK, Jiří. *Mediace: nejúčinnější lék na konflikty*. 1. vydání. Praha: Grada, 2013. 168 s.
10. POTOČKOVÁ, Dana. *Nejlepší je domluvit se, aneb průvodce mediačním procesem*. 1. vydání. Praha: Alfom, 2013. 199 s.
11. RABAN, Přemysl. *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. 745 s.
12. RISKIN, L. Leonard, ARNOLD, Tom, KEATING, J. Michael. *Mediace aneb jak řešit konflikty*. 1. vydání. Praha: Pallata, 1997. 126 s.
13. ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2013. 400 s.
14. SVOBODA, Karel, ŠÍNOVÁ, Renáta, HAMULÁKOVÁ, Klára a kol. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. 458 s.
15. ŠIŠKOVÁ, Tatjana. *Facilitativní mediace: řešení konfliktu prostřednictvím mediátora*. 1. vydání. Praha: Portál, 2012. 208 s.

B. Články z odborných časopisů

1. BRZOBOHATÝ, Robin, POLÁKOVÁ, Lenka. Mýty kolem rodinné mediace. *Rodinné listy*, 2013, č. 9, s. 36 – 39.
2. BŘÍZA, Petr, GANTNER, Filip. První setkání se zapsaným mediátorem z pohledu praxe. *Bulletin advokacie*, 2016, č. 4, s. 34 – 38.
3. ČUHELOVÁ, Kateřina, ŠMÍD, Ondřej. Mediace v některých rodinně-právních věcech dle lege ferenda. *Právní fórum*, 2012, č. 5, s. 176.
4. DOLEŽALOVÁ, Martina, VAN LEYNSEELE, Patrick. Mediace v právním prostředí. *Právní rozhledy*, 2012, roč. 20, č. 12, s. 419 – 431.
5. FRINTA, Ondřej. Povinná rodinná mediace? *Právní fórum*, 2009, č. 9, s. 379.
6. HOLÁ, Lenka. Role univerzity jako vzdělavatele v mediaci. *Bulletin advokacie*, 2013, č. 6, s. 45 – 48.
7. HORÁČEK, Tomáš. Základní principy mediace (z právního i neprávního pohledu). *Bulletin advokacie*, 2013, č. 6, s. 17 – 20.
8. KOVÁČOVÁ, Anna, SPÁČIL, Ondřej. Slyšení dítěte v rámci rodinné mediace. *Právní rozhledy*, 2014, č. 10, s. 353.
9. KOVÁŘOVÁ, Daniela. Rodinná mediace. *Bulletin advokacie*, 2013, č. 6, s. 39 – 41.
10. PFEIFFEROVÁ, Magdaléna. Nad některými aspekty připravované právní úpravy mediace. *Právní rozhledy*, 2012, s. 5. S. 156 – 161.
11. POTOČKOVÁ, Dana. Advokáti ve světě mediace. *Bulletin advokacie*, 2013, č. 6, s. 35 – 36.
12. SVATOSŤ, Martin. Mýty a fakta o prvním setkání s mediátorem, aneb všechno, co jste o mediaci chtěli vědět, ale báli jste se zeptat. *Bulletin advokacie*, 2013, roč. 57, č. 11, s. 48 – 50.
13. VÍTKOVÁ, Veronika. Výkon rozhodnutí o úpravě styku rodiče s dítětem. *Acta Iuridica Olomucensia*, 2015, č. 2, s. 163 – 172.
14. WESTPHALOVÁ, Lenka, ROGALEWICZOVÁ, Romana. Práva dítěte v rodičovském konfliktu. *Právní rozhledy*, 2016, č. 19, s. 660 – 667.
15. WESTPHALOVÁ, Lenka, HOLÁ, Lenka. Rodinná mediace, právní a sociální aspekty jejího poskytování. *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 18, s. 618 – 627.

C. Komentáře

1. DOLEŽALOVÁ, Martina a kol. *Zákon o mediaci. Komentář*. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. 360 s.

2. GRYGAR, Jiří. *Zákon o mediaci a související předpisy s komentářem a vzory podle stavu k 1. 1. 2014, v návaznosti na nový občanský zákoník a novou úpravu procesních předpisů*. 1. vydání. Praha: Leges, 2014. 232 s.
3. HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 - § 975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. 1380 s.
4. JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář. Kniha III. Zvláštní řízení soudní*. 1. vydání. Praha: Brain Team, 2015. 1080 s.
5. NOVOTNÁ, Věra, BURDOVÁ, Eva, RIEDLOVÁ JURKOVÁ, Jana. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. 1. vydání. Olomouc: Anag, 2014. 798 s.
6. SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. 1422 s.
7. SVOBODA, Karel a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. 1054 s.

D. Právní předpisy

1. Císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., obecný zákoník občanský, ve znění říšského zákona č. 69/1916 účinném ke dni 1. dubna 1916 do 31. prosince 1950
2. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
3. Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů
4. Zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů
5. Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů
6. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
7. Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o Probační a mediační službě), ve znění pozdějších předpisů
8. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů
9. Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících předpisů, ve znění pozdějších předpisů
10. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

11. Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci a změně některých zákonů (zákon o mediaci), ve znění pozdějších předpisů
12. Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

E. Prováděcí právní předpisy

1. Vyhláška č. 277/2012 Sb., o zkouškách a odměně mediátora, ve znění pozdějších předpisů.

F. Evropská legislativa

1. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/52/ES ze dne 21. května 2008 o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech. Úř. věst. L 136, 24. květen 2008.

G. Mezinárodní smlouvy

1. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 54/2001 Sb. m. s., o přijetí Evropské úmluvy o výkonu práv dětí
2. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 91/2005 Sb. m. s., o sjednání Úmluvy o styku s dětmi
3. Doporučení Rady Evropy Rec (98)1E/21 leden 1998, k mediaci ve věcech rodinných, přijaté Výborem ministrů 21. 1. 1998
4. Doporučení Rady Evropy Rec (2002)10E/18 září 2002, o občanské mediaci, přijaté Výborem ministrů 18. 9. 2002.

H. Judikatura

1. Nález Ústavního soudu ze dne 20. února 2007, sp. zn. II. ÚS 586/06
2. Nález Ústavního soudu ze dne 10. října 2007, sp. zn. II. ÚS 838/2007
3. Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 27. listopadu 2014, sp. zn. 1 A 321/2011
4. Nález Ústavního soudu ze dne 30. prosince 2014, sp. zn. I. ÚS 1554/14
5. Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 17. února 2016, sp. zn. 21 Co 62/2016

6. Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci Bergmann proti ČR ze dne 27. října 2011, stížnost č. 8857/08.

I. Internetové zdroje

1. Životopis Indiry Gandhi [online]. wikipedia.cz, 6. listopadu 2016 [cit. 9. října 2016]. Dostupná na https://cs.wikipedia.org/wiki/Indira_G%C3%A1ndh%C3%ADov%C3%A1.
2. *Důvodová zpráva k zákonu o mediaci* [online]. mediator – praha.cz, 15. června 2011 [cit. 28. října 2016]. Dostupné na <http://mediator-praha.cz/docs/zakon-o-mediaci-duvodova-zprava.pdf>.
3. KEATOR, Timothy. Conflict vs. Dispute? [online]. mediate.com, 21. července 2011 [cit. 3. listopadu 2016]. Dostupné na <http://www.mediate.com/pdf/ConflictvsDisputeKeator2.pdf>.
4. Testové otázky pro písemnou část zkoušky mediátora [online]. cak.cz, 1. ledna 2014 [cit. Z internetových stránek Mediačního centra Olomouc [online]. mol.cz, [cit. 24. ledna 2017]. Dostupné na <http://www.mcol.cz/>.
5. TUROŇOVÁ, Jana. *Spory vhodné k mediaci*. [online]. mediaceturonova.cz, [cit. 18. ledna 2017]. Dostupné na <http://www.mediaceturonova.cz/vhodne-spory>.
6. HOLÁ, Lenka. *Praktické aspekty mediace v ČR*. [online]. pravni prostor.cz, 22. června 2015 [cit. 28. ledna 2017]. Dostupné na <http://www.pravni prostor.cz/clanky/ostatni-pravo/prakticke-aspekty-mediace-v-cr>.
7. Český statistický úřad. *Statistická ročenka České republiky – 2016* [online]. czso.cz, 23. listopadu 2016 [cit. 28. ledna 2017]. Dostupné na <https://www.czso.cz/csu/czso/27-soudnictvi-kriminalita-nehody-dhslbdbjve1>.
8. Seznam mediátorů [online]. mediator.justice.cz, [cit. 26. února 2017]. Dostupné na http://mediatori.justice.cz/MediatorPublic/Public/FR003_ZverejneniVybranychUdaju.aspx.
9. Seznam registrovaných advokátů – mediátorů [online]. cak.cz, [cit. 26. února 2017]. Dostupné na <http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=12490>.
10. *Zpráva Komise Evropskému parlamentu, Radě a Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru o provádění směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/52/ES o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech* [online]. eur-lex.europa.eu, 26. srpna 2016 [cit. 28. ledna 2017]. Dostupné na <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016DC0542&from=CS>.

11. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. *Roční výkazy o výkonu sociálně – právní ochrany dětí za roky 2010 – 2015* [online]. mpsv.cz, [cit. 31. ledna 2017]. Dostupné na <<http://www.mpsv.cz/cs/7260>>.
12. Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Přehled o průběhu řízení v občanskoprávních věcech 2016* [online]. portal.justice.cz, 8. února 2017 [cit. 18. února 2017]. Dostupné na <<http://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>>.
13. *Pracovní skupina k mediaci vznikla i zásluhou právnické fakulty* [online]. zurnal.upol.cz, 4. února 2017 [cit. 6. února 2017]. Dostupné na <<http://www.zurnal.upol.cz/nc/zprava/news/718/>>.
14. Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Přehled o průběhu řízení v opatrovnických věcech 2016* [online]. portal.justice.cz, 8. února 2017 [cit. 18. února 2017]. Dostupné na <http://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html;jsessionid=260eebfce25900f82cbc565925b4>>.

J. Ostatní

1. PRAŽÁK, Josef, NOVOTNÝ, František, SEDLÁČEK, Josef. *Latinsko – český slovník k potřebě gymnasií a reálných gymnasií*. 7. vydání. Praha: Československá grafická unie a. s., 1935. 1348 s.
2. STAŇKOVÁ, Jaroslava. *Malý slovník cizích slov*. 1. vydání. Ostrava: Montanex, 1992. 336 s.

SHRNUTÍ

Tato diplomová práce na téma „Rodinná mediace a možnosti jejího využití v praxi“ se zabývá rodinnou mediací a možnostmi jejího využití v praxi jednak z hlediska platné legislativy v ČR a jednak z hlediska vhodnosti a nevhodnosti konfliktů. V první kapitole je mediace zasazena do širšího rámce jako jednoho z alternativních způsobů řešení sporů. Ve druhé kapitole jsou osvětleny pojmy mediace, rodinná mediace, předmět mediace, část textu je věnována také základním principům mediace. Ve třetí kapitole je na rodinnou mediaci nazíráno z hlediska specifik, jež ji odlišují od klasické mediace. Proto je věnována pozornost osobě mediátora, a to hlavně jeho osobnostním předpokladům, odborným znalostem, požadavkům na jeho vzdělání a vzdělávání, dále také účastníkům, fázím a průběhu rodinné mediace. Na to navazuje čtvrtá kapitola, která mapuje legislativní možnosti rodinné mediace, a to dle zákona o mediaci, živnostenského zákona, občanského soudního řádu, zákona o zvláštních řízeních soudních, zákona o sociálně–právní ochraně dětí, opomenuta není ani problematika rodinné mediace jako sociální služby. Prostor je věnován také četnosti využívání rodinné mediace dle jednotlivých zákonů. Poslední kapitola se zabývá možnostmi rodinné mediace z hlediska vhodnosti a nevhodností konfliktů, které jsou předmětem rodinné mediace. V této kapitole jsou rozebrány nejčastější typy konfliktů vyplývajících z rodinných vztahů a stanoveny možnosti a meze rodinné mediace.

SUMMARY

This diploma thesis on the topic “Family mediation and its application in practice” deals with family mediation and the possibilities of its use in practice both in terms of the applicable legislation in the Czech Republic and in terms of suitability and unsuitability of the conflicts. In the first chapter of my work there is mediation mentioned in the broader framework as one of the alternative methods of dispute resolution. Second chapter illustrates the concept of mediation, family mediation, mediation object and one part of the text is also devoted to the fundamental principles of mediation. Family mediation is viewed in terms of specifics that distinguish it from conventional mediation in the third chapter. Therefore, attention is paid to a mediator, and especially his personal qualities, professional knowledge, requirements for education and training, the participants themselves, particular phases and the process of family mediation. This is followed by the fourth chapter which investigates the legislative possibilities of family mediation according to the Mediation Act, Trade Act, the Civil Procedure Code, the law on special proceedings court, the law on child protection. The issue of family mediation as social services is not omitted either. Space is also devoted to the frequency of use of family mediation by individual acts. The last chapter deals with the possibilities of family mediation in terms of suitability and unsuitability of the conflicts that are the object of family mediation. In this chapter there are discussed the most common types of conflicts arising out of family relationships and stated the possibilities and limits of family mediation.

SEZNAM KLÍČOVÝCH SLOV

Alternativní způsoby řešení sporů

Mediace

Rodinná mediace

Mediátor

Zapsaný mediátor

První setkání se zapsaným mediátorem

Péče soudu o nezletilé

Orgán sociálně-právní ochrany dětí

Sociální služba

Konflikt

Rodinné vztahy

Občanský zákoník

Zákon o mediaci

Živnostenský zákon

Občanský soudní řád

Zákon o zvláštních řízeních soudních

Zákon o sociálně právní ochraně dětí

Zákon o sociálních službách

LIST OF KEY WORDS

Alternative dispute resolution

Mediation

Family mediation

Mediator

Registered mediator

First meeting with a registered mediator

Court's care of minors

Social and legal services body in charge of protection of children

Social services

Conflict

Family relationships

ACT No. 89/2012 Coll. Civil Code

ACT No. 202/2012 Coll. On Mediation

ACT No. 455/1991 Coll. On Trade

ACT No. 99/1963 Coll. Code of Civil Procedure

ACT No. 292/2013 Coll. The law on special judicial proceedings

ACT No. 359/1999 Coll. On the Social and Legal Protection of Children

ACT No. 108/2006 Coll. On the Social Services

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 – Přehled o průběhu řízení v občanskoprávních věcech (krajské a okresní soudy) – počet věcí (spisů)

Příloha č. 2 – Přehled o průběhu řízení v opatrovnických věcech

Příloha č. 3 – Žádost o poskytnutí informací

Příloha č. 4 – Pravomocná rozhodnutí soudu a průměrné délky soudního řízení

Příloha č. 5 – Rozhodovací činnost obecního úřadu jako orgánu sociálně-právní ochrany dětí

Příloha č. 1 - Přehled o průběhu řízení v občanskoprávních věcech (krajské a okresní soudy) – počet věcí (spisů)

Za rok 2016 ²⁴⁸		Praha	StČ	JČ	ZČ	SČ	VČ	JM	SM	ČR
Nařízení setkání s mediátorem	ANO	180	22	18	19	30	20	326	43	658
	NE	86151	40273	22676	33954	71479	33133	73208	70493	431367
Schválení mediační dohody		11	4	0	3	3	1	7	3	32
Celkem věcí (spisů)		86331	40295	22694	33973	71509	33153	73534	70536	432025

Za rok 2015 ²⁴⁹		Praha	StČ	JČ	ZČ	SČ	VČ	JM	SM	ČR
Nařízení setkání s mediátorem	ANO	89	6	4	7	28	17	144	20	315
	NE	108895	46005	25098	39401	83181	37188	83978	78854	502600
Schválení mediační dohody		6	4	1	1	5	0	3	5	25
Celkem věcí (spisů)		108984	46011	25102	39408	83209	37205	84122	78874	502915

Za rok 2014 ²⁵⁰		Praha	StČ	JČ	ZČ	SČ	VČ	JM	SM	ČR
Nařízení setkání s mediátorem	ANO	29	9	2	5	13	11	50	21	140
	NE	128416	51647	27426	43129	95231	48641	101472	101279	597241
Schválení mediační dohody		12	6	0	7	2	4	13	1	45
Celkem věcí (spisů)		521630	209267	110676	174325	385112	196850	410310	409053	597381

²⁴⁸ Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Přehled o průběhu řízení v občanskoprávních věcech 2016* [online]. portal. justice.cz, 8. února 2017 [cit. 18. února 2017]. Dostupné na <<http://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>>.

²⁴⁹ Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Přehled o průběhu řízení v občanskoprávních věcech 2015* [online]. portal. justice.cz, 4. března 2016 [cit. 31. ledna 2017]. Dostupné na <<http://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>>.

²⁵⁰ Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Přehled o průběhu řízení v občanskoprávních věcech 2014* [online]. portal. justice.cz, 20. dubna 2015 [cit. 31. ledna 2017]. Dostupné na <<http://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>>.

Za rok 2013²⁵¹	Praha	StČ	JČ	ZČ	SČ	VČ	JM	SM	ČR
Schválení mediační dohody	7	13	0	6	7	5	18	0	56
Celkem věcí (spisů)	140384	55758	30078	47000	94662	55042	102758	124768	650450

Za rok 2012²⁵²	Praha	StČ	JČ	ZČ	SČ	VČ	JM	SM	ČR
Schválení mediační dohody	4	0	0	0	14	0	3	0	24
Celkem věcí (spisů)	140959	63827	35168	58021	104297	58030	111325	123835	695462

²⁵¹ Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Přehled o průběhu řízení v občanskoprávních řízeních 2013* [online]. portal. justice.cz, 23. ledna 2014 [cit. 31. ledna 2017]. Dostupné na <<http://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>>.

²⁵² Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Přehled o průběhu řízení v občanskoprávních věcech 2012* [online]. portal. justice.cz, 29. ledna 2013 [cit. 31. ledna 2017]. Dostupné na <<http://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>>.

Příloha č. 2 – Přehled o průběhu řízení v opatrovnických věcech

Za rok 2016 ²⁵³		Praha	StČ	JČ	ZČ	SČ	VČ	JM	SM	ČR
Mediace – nařízení setkání s mediátorem	ANO	64	11	5	6	11	0	5	5	107
	NE	12380	18797	9365	11543	16813	13572	23173	24293	129936
Mediace – schválení mediační dohody	ANO	0	0	0	2	3	0	0	3	8
	NE	12444	18808	9370	11547	16821	13572	23178	24295	130035
Celkem věcí		12444	18808	9370	11549	16824	13572	23178	24298	130043
Celkem dětí		14804	24237	11374	15013	20471	16999	27666	30500	161064

Za rok 2015 ²⁵⁴		Praha	StČ	JČ	ZČ	SČ	VČ	JM	SM	ČR
Mediace – nařízení setkání s mediátorem	ANO	37	7	2	3	13	3	4	5	74
	NE	11260	19526	9731	11918	15767	14461	22214	24520	129397
Mediace – schválení mediační dohody	ANO	0	0	0	0	1	0	0	1	2
	NE	11297	19533	9733	11921	15779	14464	22218	24524	129469
Celkem věcí		11297	19533	9733	11921	15780	14464	22218	24524	129471
Celkem dětí		13425	24712	12046	15306	19328	17943	26819	30482	160061

Za rok 2014 ²⁵⁵		Praha	StČ	JČ	ZČ	SČ	VČ	JM	SM	ČR
Mediace – nařízení setkání s mediátorem	ANO	15	2	0	2	9	1	1	8	38
	NE	9437	15585	7746	9536	13494	11028	17266	20289	104381
Mediace – schválení mediační dohody	ANO	0	0	0	0	0	0	0	5	5
	NE	9452	15587	7746	9538	13503	11029	17267	20292	104414
Celkem věcí		9452	15587	7746	9538	13503	11029	17267	20297	104419
Celkem dětí		11966	21027	9597	12380	16734	13959	21959	25783	133405

²⁵³ Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Přehled o průběhu řízení v opatrovnických věcech 2016* [online].portal.justice.cz, 8. února 2017 [cit. 18. února 2017]. Dostupné na <http://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html?sessionid=260eebfce25900f82cbc565925b4>.

²⁵⁴ Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Přehled o průběhu řízení v opatrovnických věcech 2015* [online].portal.justice.cz, 4. března 2016 [cit. 18. února 2017]. Dostupné na <http://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>.

²⁵⁵ Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Přehled o průběhu řízení v opatrovnických věcech 2014* [online].portal.justice.cz, 21. dubna 2015 [cit. 18. února 2017]. Dostupné na <http://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>.

Za rok 2013 ²⁵⁶		Praha	StČ	JČ	ZČ	SČ	VČ	JM	SM	ČR
Mediace – nařízení setkání s mediátorem	ANO	0	6	0	6	4	2	0	3	21
	NE	8160	12713	6832	8936	13616	10398	14340	18668	93663
Mediace – schválení mediační dohody	ANO	2	0	0	1	1	0	0	0	4
	NE	8158	12719	6832	8941	13619	10400	14340	18671	93680
Celkem věcí		8360	13283	7182	9227	13863	10611	14749	19366	96641
Celkem dětí		10543	17978	9160	12298	17455	13837	18717	25162	125150

Za rok 2012 ²⁵⁷		Praha	StČ	JČ	ZČ	SČ	VČ	JM	SM	ČR
Mediace – nařízení setkání s mediátorem	ANO	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	NE	0	0	22	0	1	0	1	0	24
Mediace – schválení mediační dohody	ANO	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	NE	0	0	22	0	1	0	1	0	24
Celkem věcí		7336	12992	6695	8934	13597	10191	14625	18506	92876
Celkem dětí		10029	16913	8476	11729	17317	13300	18618	24184	120566

²⁵⁶ Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Přehled o průběhu řízení v opatrovnických věcech 2013* [online].portal.justice.cz, 25. Ledna 2014 [cit. 18. února 2017]. Dostupné na [≤ http://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>](http://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html).

²⁵⁷ Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Přehled o průběhu řízení v opatrovnických věcech 2012* [online].portal.justice.cz, 4. října 2013 [cit. 18. února 2017]. Dostupné na [≤ http://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>](http://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html).

Příloha č. 3 – Žádost o poskytnutí informací

ŽÁDOST O POSKYTNUNÍ INFORMACE

(ve smyslu zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů)

Žadatel: Jana Reslerová

Datum narození: 24. 10. 1989

Adresa trvalého bydliště: Nábřeží Dukelských hrdinů 740, Rožnov pod Radhoštěm, 756 61

Telefon: 728 965 446

e-mail: jany.reslerova@seznam.cz

Předmět: Žádost o poskytnutí informace ve smyslu zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím

Já, Jana Reslerová, žádám Okresní soud ve Vsetíně, Horní náměstí 5, 755 39 Vsetín o poskytnutí následujících informací ve smyslu zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím:

- 1.) V kolika případech bylo za období od účinnosti zákona č. 202/2012 Sb., o mediaci, tj. od 1. 9. 2012 do 31. 12. 2016 v jednotlivých letech nařízeno první setkání se zapsaným mediátorem dle § 100 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu?
- 2.) Typově v jakých případech za období dle ot. č. 1 bylo první setkání se zapsaným mediátorem nařízeno? (zda se např. jednalo o rodinné spory, sousedské, obchodní...)
- 3.) V kolika případech byla za období od 1. 9. 2012 do 31. 12. 2016 v jednotlivých letech uložena účast na mediačním jednání dle § 474 odst. 1 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních?
- 4.) Typově v jakých případech za období dle ot. č.3 byla účast na mediačním jednání uložena? (zda se např. jednalo o péči o nezl., styk s nezl. dítětem, výživu nezl. dítěte...)
- 5.) V kolika případech byl od 1. 9. 2012 do 31. 12. 2016 v jednotlivých letech schválen soudní smír?
- 6.) Typově v jakých případech za období dle ot. č. 5. došlo ke schválení soudního smíru?

V Rožnově pod Radhoštěm dne 10. 2. 2017

Jana Reslerová

ČESKÁ REPUBLIKA – OKRESNÍ SOUD ve Vsetíně

Horní náměstí 5, 755 39 Vsetín, tel. 571484511, fax: 571484541,

e-mail: podatelna@osoud.vst.justice.cz

Jana Reslerová, nar. 24. 10. 1989
Nábřeží Dukelských hrdinů 740
756 61 Rožnov pod Radhoštěm

Váš dopis značky/ze dne	Naše značka	Vyřizuje/Linka	Vsetín dne
	25Si 50/2017		17. 2. 2017

Žádost o poskytnutí informací

V návaznosti na Vaši žádost ze dne 8. 2. 2017 doplněnou podáním ze dne 10. 2. 2017 sdělujeme informace ohledně mediace za Vámi požadované období od 1. 9. 2012 do 31. 12. 2016 včetně:

- 1) počet nařízených prvních setkání se zapsaným mediátorem – 6
- 2) mediace byla nařízena celkem ve 4 rodinných sporech (opatrovnická agenda) a ve 2 případech v rozvodu manželství (civilní řízení);
- 3) počet případů uložené účasti na mediačním jednání – 1;
- 4) mediační jednání bylo uloženo v rodinných sporech (opatrovnická agenda);
- 5) schválení smíru v těchto případech – 0
- 6) typové případy schváleného smíru – 0.

Lustrace rejstříků Okresního soudu ve Vsetíně – včetně pobočky ve Valašském Meziříčí - proběhla k datu 17. 2. 2017 8:50 hod.

Mgr. Miroslav Neuer, v.r.
předseda okresního soudu

Za správnost vyhotovení:
Pavla Meluzínová

Příloha č. 4 – Pravomocná rozhodnutí soudu a průměrné délky soudního řízení

Okresní soudy ²⁵⁸		2012	2013	2014	2015
Pravomocná rozhodnutí soudu (počet věcí)	Občanskoprávní věci	642 506	605 101	564 845	475 156
	Řízení o nezletilých dětech	92 876	96 641	104 419	129 471
Průměrná délka řízení ode dne nápadu do dne právní moci (ve dnech)	Občanskoprávní věci	356	426	380	343
	Řízení o nezletilých dětech	176	172	171	179

Krajské soudy ²⁵⁹		2012	2013	2014	2015
Pravomocná rozhodnutí soudu (počet věcí)	Občanskoprávní věci	55 356	49 005	35 459	30 528
	Z toho obchodní věci	43878	37102	10513	11260
Průměrná délka řízení ode dne nápadu do dne právní moci (ve dnech)	Občanskoprávní věci	510	511	545	677
	Z toho obchodní věci	541	537	547	535

²⁵⁸ Český statistický úřad. *Statistická ročenka České republiky – 2016* [online]. czso.cz, 23. listopadu 2016 [cit. 28. ledna 2017]. Dostupné na <<https://www.czso.cz/csu/czso/27-soudnictvi-kriminalita-nehody-dhsldbjve1>>.

²⁵⁹ Tamtéž

Příloha č. 5 – Rozhodovací činnost obecního úřadu jako orgánu sociálně-právní ochrany dětí

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Rozhodnutí o uložení²⁶⁰ povinnosti využít odbornou poradenskou pomoc dle § 12 ZSPO	45	50	57	79	48	54	
Výchovná opatření dle § 13 ZSPO	Napomenutí	152	92	223	159	176	195
	Dohled	64	75	88	199	239	280
	Omezení uložené dítěti	4	8	6	7	0	8
	Omezení uložené rodiči nebo jiné odpovědné osobě					3	1
	Využití odborné poradenské pomoci nebo terapie	X	X	X	X	61	49
	Povinnost prvního setkání se zapsaným mediátorem	X	X	X	X	8	4
	Celkem	227	177	328	388	496	550

²⁶⁰ Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. *Roční výkazy o výkonu sociálně – právní ochrany dětí za roky 2010 – 2015* [online]. mpsv.cz, [cit. 31. ledna 2017]. Dostupné na <<http://www.mpsv.cz/cs/7260>>.